

KULTURARVSTURISM – EN FRÅGA OM ATT BEVARA OCH TILLGÄNGLIGGÖRA

Destination kung Arthurs England

Magisteruppsats i Kulturgeografi med inriktning mot turism

Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi
Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet

Vårterminen 2011

Författare:
Madeleine Nilsson

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Förord

Till att börja med vill jag rikta ett stort tack till Kristina Lindström för värdefull handledning under arbetets gång.

Tack även till Rebecca S. David på Tintagel Visitor Centre som tog sig tid och svarade på mina frågor om Tintagel och kung Arthurlegenden.

Sist, men inte minst vill jag nämna mitt resesällskap, Marjut Nilsson, som agerade chaufför under studieresan till England. Utan hennes hjälp hade jag förmodligen fortfarande suttit fast med bilen i ett dike någonstans ute i Cornwall. Tack.

Madeleine Nilsson, 21.05.2011 Fjärås

SAMMANFATTNING

Ett av Storbritanniens stora kulturarv är legenden om kung Arthur. De platser som kopplas samman med honom får varje år många besök av turister som reser i legendens fotspår. Kung Arthur är för tillfället väldigt aktuell i och med nya tv-serier bland annat och det är även kulturarvsturismen som är en mycket stor del av turismen världen över. Syftet med studien är att undersöka hur kulturarvsdestinationer tillgängliggörs för turister. Fyra frågeställningar har formulerats. Hur förmedlas platserna till turister? Alltså hur besökaren guidas på platsen med hjälp av olika former av information etc. Vilka faciliteter finns på platserna? Vilka synliga åtgärder har vidtagits för att skydda kulturarven? Vilken framkomlighet finns vid platserna? Det vill säga hur lätt det är att ta sig dit och hur lätt-/svårframkomligt det är på själva platserna. Spänningen mellan bevarande och kommersialisering av kulturarv är det centrala temat i uppsatsen och detta speglas i det teoretiska ramverket där ett antal viktiga faktorer som har betydelse för utvecklingen av medveten kulturarvsturism diskuteras. För att skapa medveten kulturarvsturism måste kulturarven kommersialiseras på ett positivt sätt. I undersökningen görs en studieresa till ett antal platser i England som är förknippade med legenden om kung Arthur. Det är alltså legenden som är det studerade kulturarvet och uppsatsens fallstudie. På plats används observationer och de olika platserna studeras utifrån frågeställningarna. Resultatet sammanfattas i en modell och det blir tydligt att graden av kommersialisering skiljer sig mycket beroende på typ av plats. Men det finns också likheter mellan flera av platserna. Utifrån materialet kan ett antal slutsatser dras. Det verkar som att besöksantalet speglar satsningarna på kreativ förmedling. På platser som har satsat mycket på förmedling ges kung Arthurlegenden mycket stort utrymme. Ingen av platserna är den andra lik. Alla har sin egna, speciella utformning, men det finns förstås också drag av viss uniformitet. Antalet skyddsåtgärder tycks öka i takt med ökad kommersialisering, men en bra balans tycks ha uppnåtts mellan bevarande och kommersialisering. Framkomligheten utifrån på de undersökta platserna ökar med närhet till populära turistområden eller andra attraktioner, medan framkomligheten på plats skiljer sig mycket och detta inte beroende på grad av kommersialisering. Närhet till stora vägar/välutvecklad infrastruktur är uppenbarligen inte alltid nödvändigt för att utveckla en kulturarvsattraktion om andra komponenter för lyckad utveckling är närvarande.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD

SAMMANFATTNING

1. INLEDNING	1
1.1 Inledning	1
1.2 Bakgrund och problematisering	1
1.3 Syfte och frågeställningar	2
1.4 Fallstudie: Kung Arthurlegenden i och omkring Glastonbury och Tintagel	2
1.4.1 <i>Legenden om kung Arthur</i>	3
1.4.2 <i>Glastonbury</i>	4
1.4.3 <i>Cadbury Castle</i>	5
1.4.4 <i>Tintagel</i>	5
1.4.5 <i>Slaughter Bridge</i>	6
1.4.6 <i>Dozmary Pool</i>	6
1.5 Disposition av uppsatsen	6
2. TEORETISKT RAMVERK	7
2.1 Inledning	7
2.2 Vad är ett kulturarv?	7
2.2.1 <i>Påtagliga och icke-påtagliga arv</i>	8
2.3 Kulturarvsturism	9
2.3.1 <i>Populärkulturens influenser – i litteraturens och filmens fotspår</i>	12
2.4 Skapandet av medveten kulturarvsturism	13
2.5 Förmedling av kulturarvet	14
2.6 Hot och skyddsåtgärder	15
2.7 Lokal förankring/integration i lokalsamhället	16
2.8 Ekonomiska frågor	17
2.9 Samarbete och kommunikation	18
2.10 Vikten av autenticitet?	20
2.11 Faciliteter och framkomlighet	21
2.12 Sammanfattning	21
3. METOD	23
3.1 Inledning	23
3.2 Metodval	23
3.2.1 <i>Observationer</i>	23
3.3 Urval och avgränsningar	24
3.3.1 <i>Fallstudier</i>	24
3.3.2 <i>Valet av tema</i>	24
3.3.3 <i>Valet av platser</i>	24
3.3.4 <i>Avgränsningar</i>	25

3.4	Genomförande	25
3.5	Bearbetning	26
3.6	Validitet/begränsningar	26
3.6.1	<i>Förförståelse</i>	27
3.7	Alternativa metoder	27
4.	RESULTAT – REDOVISNING AV EMPIRISKT MATERIAL	28
4.1	Inledning	28
4.2	Framkomlighet	28
4.2.1	<i>Tintagel Island</i>	28
4.2.2	<i>Cadbury Castle</i>	30
4.2.3	<i>Dozmary Pool</i>	31
4.2.4	<i>Slaughter Bridge</i>	31
4.2.5	<i>Glastonbury Abbey</i>	31
4.2.6	<i>Glastonbury Tor</i>	32
4.3	Faciliteter	32
4.3.1	<i>Tintagel Island</i>	32
4.3.2	<i>Cadbury Castle</i>	33
4.3.3	<i>Dozmary Pool</i>	33
4.3.4	<i>Slaughter Bridge</i>	33
4.3.5	<i>Glastonbury Abbey</i>	33
4.3.6	<i>Glastonbury Tor</i>	34
4.4	Förmedling	34
4.4.1	<i>Tintagel Island</i>	34
4.4.2	<i>Cadbury Castle</i>	36
4.4.3	<i>Dozmary Pool</i>	36
4.4.4	<i>Slaughter Bridge</i>	36
4.4.5	<i>Glastonbury Abbey</i>	37
4.4.6	<i>Glastonbury Tor</i>	38
4.5	Skyddsåtgärder	38
4.5.1	<i>Tintagel Island</i>	38
4.5.2	<i>Cadbury Castle</i>	39
4.5.3	<i>Dozmary Pool</i>	39
4.5.4	<i>Slaughter Bridge</i>	39
4.5.5	<i>Glastonbury Abbey</i>	40
4.5.6	<i>Glastonbury Tor</i>	40
4.6	Resultat	40
5.	RESULTAT - ANALYS	42
5.1	Inledning	42
5.2	Faciliteter	42
5.3	Framkomlighet	43
5.4	Förmedling	43
5.5	Skyddsåtgärder	45

6. SAMMANFATTNING, SLUTSATSER OCH DISKUSSION	47
6.1 Sammanfattning	47
6.2 Slutsatser	47
6.2.1 <i>Hur förmedlas platserna till turister?</i>	47
6.2.2 <i>Slutsats</i>	47
6.2.3 <i>Vilka faciliteter finns på platserna?</i>	48
6.2.4 <i>Slutsats</i>	48
6.2.5 <i>Vilka synliga åtgärder har vidtagits för att skydda kulturarven?</i>	48
6.2.6 <i>Slutsats</i>	48
6.2.7 <i>Vilken framkomlighet finns vid platserna?</i>	49
6.2.8 <i>Slutsats</i>	49
6.3 Diskussion	49
6.3.1 <i>Framtida undersökningsmetoder</i>	50
REFERENSER	51
BILAGOR	
Bilaga 1. Karta över besökta kulturarv	55

TABELL- OCH BILDFÖRTECKNING

Bilder

Bild 1.	29
Bild 2.	30
Bild 3.	33
Bild 4.	34
Bild 5.	35
Bild 6.	37
Bild 7.	38
Bild 8.	39

Tabeller

Tabell 1. <i>Analysteman</i>	22
Tabell 2. <i>Undersökta platser</i>	28
Tabell 3. <i>Resultat</i>	41

Förkortningar

ICOMOS – International Council on Monuments and Sites
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO – World Tourism Organization
WTTC – World Travel and Tourism Council

1. INLEDNING

1.1 Inledning

Mitt övergripande tema är turism i litteraturens och legendernas fotspår. Jag var redan från början relativt på det klara med att det var kung Arthurlegenden jag ville studera då allt som har med mytologi, legender och historia att göra intresserar mig väldigt mycket och speciellt då i Storbritannien. Legenderna är relativt aktuella just nu, med exempelvis tv-serien *Merlin* som börjar på sin fjärde säsong till hösten och även andra filmatiseringar. Och kulturarvsturismen är en form av turism som blir allt mer populär och utövas av fler och fler människor (se exempelvis Nyaupane 2009), mig själv inkluderad.

1.2 Bakgrund och problematisering

I den här uppsatsen undersöker jag på vilket sätt som kulturarv tillgängliggörs¹ för turister och detta gör jag genom en studieresa till ett antal platser där observationer av faciliteter, framkomlighet, skyddsåtgärder och förmedling görs. Storbritannien hyser ett enormt stort antal kulturarv (Robb 1998). Många av dessa är icke-påtagliga (det vill säga legender, kulturer, litterära platser etc.) och lockar en mängd turister varje år. Ett av landets stora icke-påtagliga kulturarv är legenden om kung Arthur som kopplas samman med ett stort antal påtagliga kulturarv och andra platser över hela landet. Dessa platser besöks i sin tur av turister som reser i legendens fotspår. I och med nya tv-serier och filmer är kung Arthur högaktuell för tillfället och det är även kulturarvsturismen (Timothy & Boyd 2006). Relationen mellan kulturarvsförvaltning och turistindustri blir många gånger konfliktfylld när den ena sidans bevarandemål ställs mot den andra sidans strävan efter kommersialisering (Aas, Ladkin & Fletcher 2005). För att ett kulturarv skall kunna fungera som en hållbar turistprodukt är det nödvändigt att det kommersialiseras på ett långsiktigt hållbart sätt som främjar bevarandet av det (se exempelvis Millar 1989). Här spelar utformning och förmedling av platsen stora roller. Men det är inte enbart det påtagliga arvet (exempelvis slottsruiner) som skall tas i beaktande utan även det icke-påtagliga arvet såsom lokal kultur, litterära associationer och legender (McKercher & du Cros 2002). Dessa kan ha oerhört stor betydelse för en plats och de samspelar inte sällan med de påtagliga kulturarven.

Moscardo (1996) pekar på hur stor betydelse medvetna besökare har för kulturarvets fortlevnad. Medvetna besökare har större kunskap om och förståelse för kulturarvet och visar det därför mer respekt och det finns en större vilja att bevara det. Dessa sorters besökare skapas genom att platsen utformas på ett sätt som främjar ökad kunskap och deltagande från besökarnas sida. Om de får en chans att interagera med kulturarvet blir de mer engagerade. Även besökarnas egna egenskaper spelar in, såsom vilja att lära, anledning till besöket etc. men mycket av detta kan påverkas genom hur kulturarvet utformas och förmedlas. Utformning och förmedling är en del av kommersialiseringen av platsen och den kan ge olika resultat beroende på hur det görs. Bra, medveten kommersialisering, som anpassas till platsen (Millar 1989), kan ge ett kulturarv positiv uppmärksamhet och generera ökad kunskap, samtidigt som dålig kommersialisering istället kan leda till att kulturarvet blir överexploaterat och förstört. I det senare fallet kan ytterligare en konsekvens bli frånvaro av medvetna turister. Det måste alltså finnas en balans mellan bevarande och kommersialisering. För mycket fokus på bevarande är heller inte bra då människor måste kunna få tillgång till kulturarven för att kunna uppskatta dem. Bra kommersialisering inkluderar individualitet, inte

---

¹ Tillgängliggöra = Att göra kulturarven åtkomliga för besökare.

mer faciliteter än nödvändigt och kreativ utformning och förmedling. Detta leder i sin tur till medveten kulturarvsturism.

Min fallstudie för den här uppsatsen är kung Arthurlegenden och hur ett fåtal utvalda platser relaterade till den tillgängliggörs för turister. Icke-påtagliga kulturarv har inte uppmärksamats ordentligt förrän på senare år (Deacon 2004) och därför är det viktigt att undersöka hur dessa utnyttjas och används av turistindustrin. Genom att titta på detta framträder en bild av om dessa platser är utformade och förmedlade på ett medvetet sätt eller inte. Resultaten kan användas som grund för vidare forskning och även som vägledning när nya turistattraktioner baserade på myter och legender skall konstrueras. Vad som sker med kung Arthurlegenden i Storbritannien är på intet sätt begränsat till dessa platser. Hopslagningen av påtagliga och icke-påtagliga kulturarv sker över hela världen, på en mängd olika sätt.

1.3 Syfte och frågeställningar

Själva problemet med kulturarvsturismen är spänningen mellan bevarandet av kulturarvet och kommersialiseringen av det för turister. Syftet med studien är att undersöka hur kulturarvsdestinationer tillgängliggörs för turister. Jag har, utifrån syftet, formulerat följande frågeställningar.

1. Hur förmedlas platserna till turister? (Hur besökaren guidas på platsen med hjälp av olika former av information etc.)
2. Vilka faciliteter finns på platserna?
3. Vilka synliga åtgärder har vidtagits för att skydda kulturarven?
4. Vilken framkomlighet finns vid platserna? (Hur lätt det är att ta sig dit och hur lätt-/svårframkomligt det är på själva platserna)

Jag studerar platsernas faciliteter, skyddsåtgärder, framkomlighet och förmedling genom metoden observationer och får med hjälp av detta fram primärdata. Denna ansats benämns i fortsättningen som ett platsperspektiv. De olika undersökta platserna valdes ut utifrån sina kopplingar till Arthurlegenden och det är alltså legenden som är min fallstudie. Jag gjorde en studieresa till Glastonbury och Tintagel som var förutbestämda besöksorter och på plats upptäckte jag de andra kulturarven som då inkluderades i studien.

1.4 Fallstudie: Kung Arthurlegenden i och omkring Glastonbury och Tintagel

Jag har valt att studera kung Arthurlegenden som kulturarv i de två orterna Glastonbury och Tintagel med omnejd. Nedan följer en kort sammanfattning av legenden, dess ursprung och historisk relevans. Därefter fortsätter jag med två avsnitt om Glastonbury respektive Tintagel (och aktuella intilliggande platser) rörande deras kopplingar till legenden, geografiska fakta och orternas turistiska betydelse. Alla platser som undersöks i studien associeras med legenden på ett eller annat sätt och utgör tillsammans en större destination för den Arthurintresserade turisten. En översikt över var dessa platser är belägna finns att se i bilaga 1.

1.4.1 Legenden om kung Arthur

”Literary ’greats’, whose lives and works are well employed for commercial purposes in tourism, are also lingeringly used in defining, presenting, projecting and protecting national identities.”

(Robinson 2002 s. 61)

Legenden om kung Arthur är en av västerlandets största legender (Orange & Laviolette 2010) och kan närmast jämföras med den om Robin Hood (Ashe 1995; Shackley 2001). Sanningshalten är svår att uttala sig om, men båda legenderna kan kopplas samman med ett antal faktiska platser. I kung Arthurs fall väldigt många (Lupack 2005). Populärkultur har bidragit till intresset för såväl Robin Hood som kung Arthur (Lupack 2005; Shackley 2001). I båda fallen har olika komponenter av historien lagts till allt eftersom (Shackley 2001; Ashe 1995). Man kan säga att det hela började med två latinska skrifter (*Historia Brittonum*, troligtvis skriven av munken Nennius under tidigt 800-tal och *Annales Cambriae*, skriven något senare) som refererar till kung Arthur (Ashe 1995). Walesiske Geoffrey of Monmouth var dock den som på 1130-talet skapade kung Arthurlegenden som den ser ut idag genom skriften *History of the Kings of Britain - Historia Regum Britanniae* på latin (Ashe 1995). Därefter har en mängd olika skrifter tillägnats kung Arthur, varav några av de mest kända exemplen är Sir Thomas Malorys *Le Morte D’Arthur* från 1485, Chrétien de Troyes skrifter från sent 1100-tal och Alfred Lord Tennysons *Idylls of the King* från slutet på 1800-talet (Lupack 2005).

Om kung Arthur någonsin har existerat mer än i legendernas värld är omöjligt att veta och det är högst troligt att sanningen aldrig kommer att komma fram (Ashe 1995; Robb 1998). Den med Arthur samtida prästen Gildas nämner ingenting om honom, men det behöver enligt Ashe (1995) inte nödvändigtvis betyda att han inte existerade på ett eller annat vis. Problemet är att Arthur hade behövt ha haft ett omänskligt långt liv för att kunna utföra alla de bragder som tillskrivs honom. Ashe (1995) menar att han skulle kunna vara en sammansättning av flera olika personer, vilket kan förklara det stora tidsspännet över vilket hans stora bragder är utspridda. Vissa senare stordåd kan även ha utförts av arméer eller enskilda personer som hade anknytning till Arthur, genom exempelvis släktskap, tagna namn etc. Ashe (1995), som är en framstående expert på kung Arthurlegenden, har en teori om att en viss Riothamus (egentligen en titel och inget personnamn) som, precis som Arthur, titulerades ”King of the Britons” faktiskt skulle kunna vara samma person som kung Arthur. Mycket av Riothamus och det han påstås ha gjort stämmer väl in även på Arthur. Men detta är förstaså än så länge enbart en teori bland många. Det finns olika idéer om när Arthur skall ha dött (Ashe 1995). De tidiga skrifterna säger år 539 då slaget vid Camlann skall ha stått mellan Arthur och Mordred. Geoffrey of Monmouth talar om 542, medan Ashe (1995) anser att år 470 är troligare.

Kung Arthurlegenden är så pass omfattande och komplex och berör så många geografiska områden att det är svårt att göra en kortfattad sammanfattning. Här nedan följer dock en mycket kort återgivning av några fundamentala delar som legenden brukar inkludera. Arthur skall ha fötts på ”ön” Tintagel, son till Uther Pendragon och Igraine. Trollkarlen Merlin tog hand om Arthur och blev senare hans rådgivare. Arthur gifte sig med drottning Guinevere (som hade en affär med riddaren Lancelot), regerade i det stora slottet Camelot och fick det

magiska svärdet Excalibur av "the Lady of the Lake" (en av legendens många figurer). Under sin tid skall han även ha grundat Riddarna kring Runda Bordet, av vilka några av de mest kända var Sir Lancelot, Sir Gawaine, Sir Bedivere och Sir Percival. Onda figurer i legenden är ofta Morgan le Fay/Morgana som är Arthur halvsyster och Mordred, hans utomäktenskaplige son som förråder honom. Arthur och Mordred utkämpar en sista strid ("the Battle of Camlann") där Arthur dödar Mordred, men själv såras dödligt. Den döende kungen beordrar Sir Bedivere att slänga tillbaka Excalibur till "the Lady of the Lake" och därefter förs han av bland andra Morgana till the Isle of Avalon för att helas. Där vilar han fortfarande i väntan på att landet åter skall behöva honom. (Se exempelvis Ashe 1995; Orange & Laviolette 2010; Lupack 2005)

1.4.2 Glastonbury

Glastonbury är en mindre by som ligger mitt i Somersets gröna, böljande landskap. Invånarantalet uppgick 2001 till strax under 8800 (Encyclopædia Britannica 2011). Större städer i närheten är Bristol och Bath och avstånd till London är 207 kilometer (AA Route Planner(a) 2011). Orten har varit och är en vallfärdsdestination för såväl turister som pilgrimer (Digance & Cusack 2002). Här samsas en mängd olika trosföreställningar som exempelvis New Age, keltiskt, kristendom, hippiekultur, ockultism etc. Dessutom är orten en av de mer kända platserna med kung Arthurkopplingar, även om de inte ännu är bevisade (Ashe 1995; Digance & Cusack 2002) och refereras ofta till som Avalon – platsen dit kung Arthur fördes, dödligt sårad, efter den sista striden (Digance & Cusack 2002). Alla dessa olika inriktningar samsas på ett förvånansvärt bra sätt i den lilla byn. Till och med klostrets souvenirbutiker säljer en mängd olika föremål förknippade med häxkonst, ockultism, keltiska trosföreställningar, kung Arthur etc. (Digance & Cusack 2002). Dock finns det ändå en viss ovilja mot New Age-anhängarna från en del personer ur den kristna befolkningen. Eftersom så mycket som orten är känd för många gånger är påhittat/troligtvis påhittat så kan man enligt Digance och Cusack (2002) här tala om "[a] genuine fake" (s. 266). Här finns dock ett stort antal historiska byggnader som har bevarats mycket väl. Glastonbury är även känd för Glastonbury Festival som funnits sedan 1970 (Digance & Cusack 2002).

De två största "attraktionerna" i Glastonbury är Glastonbury Tor och Glastonbury Abbey dit mellan 130 000 - 150 000 besökare kommer varje år (Digance & Cusack 2002). Glastonbury Abbey är inte ett komplett kloster, utan snarare ruinerna av ett, som en gång var ett av de största klostren som funnits, enligt en av guiderna på plats. Förutom associationer med tidig kristendom och Joseph of Arimathea skall kung Arthur och hans drottning Guinevere ligga begravda på klosterområdet (Digance & Cusack 2002;). Munkar skall, år 1191, ha funnit deras gravar där, tillsammans med en inskription som avslöjade de dödas identitet (Glastonbury Abbey, hemsida 2011). Starka misstankar finns dock om att detta endast var ett mycket tidigt PR-trick från munkarnas sida, ett försök att tjäna pengar till återuppbyggnaden av klostret efter en omfattande brand år 1184. Vilket lyckades eftersom turister har vallfärdat till platsen sedan dess. År 1278 flyttades kvarlevorna till en mer passande grav (i närvaro av kung Edward I) en bit ifrån fyndplatsen. Fyndplatsen och gravplatsen markeras idag av två skyltar (Glastonbury Abbey, hemsida 2011). Glastonbury Tor har kopplingar med såväl kristendom som keltisk myt och kung Arthur (Digance & Cusack 2002). Det är en hög kulle som reser sig över det omkringliggande landskapet och på toppen står ett medeltida torn vid namn St. Michael's Tower. Det har även hittats rester av 400 - 500-talsbyggnader på kullens sluttningar (Ashe 2003). Många har av diverse skäl vallfärdat hit genom åren och gör det fortfarande (Digance & Cusack 2002). Såväl Glastonbury som Glastonbury Tor refereras till

ofta som "The Isle of Avalon" och den stora dalen nedanför bär namnet The Vale of Avalon (Ashe 2003). Faktum är att förr i tiden stod vattnet så högt att Glastonbury skulle kunna ha varit en ö eller åtminstone något ö-liknande.

1.4.3 Cadbury Castle

Cadbury Castle ligger vid den lilla byn South Cadbury och är ett så kallat "hill fort" (Ashe 1995). Det finns inte längre några byggnader kvar, utan det man ser är en hög kulle uppbyggd i ett litet antal terrasser. Från toppen går det att se Glastonbury Tor. Platsen är känd som kung Arthurs Camelot och även om Camelot högst troligt aldrig har funnits så är det vetenskapligt bevisat att Cadbury Castle användes av rätt person vid rätt tidpunkt för att det skall ha kunnat vara Arthurs residens. En ovanligt omfattande förstärkning utfördes under 400-talet av någon som uppenbarligen var högt uppsatt (exempelvis Riothamus). Enligt folktron sover kung Arthur i en grotta under Cadbury Castle. (Ashe 1995)

1.4.4 Tintagel

Långt ut på södra Englands västra spets ligger grevskapet Cornwall som kännetecknas av pittoreska byar, gröna, vindsvepta landskap och en majestätisk kustlinje. Området har länge associerats med keltisk folketro, övernaturliga väsen, smugglare och kung Arthur (Andrew 1997; Kennedy & Kingcome 1998) och detta används frekvent i turismnäringen (Kennedy & Kingcome 1998). Turismen till Cornwall växte fram i samma takt som "the Celtic Revival" och är nu en av Storbritanniens största turistdestinationer (Hale 2001; Kennedy & Kingcome 1998). Förutom vackra landskap och behagligt klimat finns det även gott om kommersialiserade kulturarv (Kennedy & Kingcome 1998) eftersom kulturarvsturismen har ökat på senare tid (Hale 2001).

Det finns ett flertal platser i Cornwall som kopplas ihop med den legendariske kung Arthur, men den som är mest känd är Tintagel, en mycket liten by som ligger alldeles vid kusten (Ashe 1995). År 2001 bodde det 1822 personer i Tintagel, men denna siffra inkluderar även små intilliggande byar, alltså hela "Tintagel parish" (Census 2001). Byn hette tidigare Trevena, men ändrade namn till Tintagel på grund av Arthurskopplingarna (Orange & Laviolette 2010). Närmaste större städer är Plymouth, Torquay och Exeter och avstånd till London är 417 kilometer via Bristol (AA Route Planner(b) 2011). Det var Geoffrey of Monmouth som först associerade kung Arthur med Tintagel och orten drar till sig ett stort antal besökare varje år, 180 000 mellan 2005-2006 (Orange & Laviolette 2010; Robb 1998). Earl (2008) talar om 600 000 besökare per år. Det syns tydligt bland restauranger, butiker, boende och souvenirer att Tintagel är starkt influerat av kung Arthur enligt Robb (1998) som gjorde en undersökning där i mitten av 1990-talet. Orange och Laviolette (2010) håller i en uppföljande undersökning med om att platsen är mycket kommersialiserad.

Turismen till Tintagel kom igång i slutet av 1800-talet och även då kom många på grund av associationerna med kung Arthur (Orange & Laviolette 2010). Orange och Laviolette (2010) gjorde en undersökning 2006 där besökare till orten intervjuades och det framgick att de flesta kopplade samman Tintagel med Arthur. Vissa ansåg byn vara alltför kommersialiserad, men även att det kunde ha varit värre och de flesta var ändå nöjda med sitt besök. Dock framgick det att de som besökte Tintagel Island ansåg att det fanns alldeles för lite information om platsen utöver den som behandlar Arthurskopplingen. Om man inte köpte en guidebok fanns det inte särskilt mycket information att ta del av och detta gjorde att entréavgiften upplevdes som alltför hög för det man fick. (Orange & Laviolette 2010)

De största turistattraktionerna är Tintagel Island, Church of St. Materiana, the Old Post Office och kommersiellt drivna King Arthur's Great Halls (Orange & Laviolette 2010). Tintagel Island förvaltas av English Heritage och här finns Tintagel Castle, vilket numera endast är ruinerna av ett slott som uppfördes av Earl Richard of Cornwall år 1230, troligtvis med inspiration av platsens Arthurkopplingar (Orange & Laviolette 2010). Längre ut på ön fann man dock rester av en 400-talsbosättning efter en brand 1983 (Ashe 1995; Robb 1998). Slitage från besökarna är enligt Robb (1998) ett hot mot dessa. År 1998 fann man en skärva med en inskription, där ett av orden skulle kunna tolkas som någonting som påminner om Arthur, vilket genererade mycket spekulationer (Orange & Laviolette 2010). När Robb (1998) gjorde sin undersökning hade man ännu inte gjort några fynd som skulle kunna kopplas samman med Arthur och han påpekar att förvaltningen av Tintagel Island upplevdes som mycket skeptisk till att Arthur någonsin skulle ha existerat utanför myter och legender. Däremot använde man sig av legenden i stor utsträckning vid till exempel souvenirförsäljning. En liknande iakttagelse gjorde Orange och Laviolette (2010) ett flertal år senare.

1.4.5 Slaughter Bridge

Vid Slaughter Bridge och River Camel alldeles utanför byn Camelford (cirka 10 minuters bilväg från Tintagel) menar Geoffrey of Monmouth att slaget vid Camlann skall ha stått (Ashe 1995). Utöver det förmodade slagfältet finns även en sten med en inskription som av vissa har tolkats som en hyllning till kung Arthur (Ashe 2003). Dock har den troligtvis ingenting med honom att göra.

1.4.6 Dozmary Pool

Det här är en liten sjö som ligger mitt ute på Bodmin Moor, cirka 46 kilometer från Tintagel (AA Route Planner(c) 2011). Det sägs att sjön är hemvist åt "the Lady of the Lake" och det skulle då vara här som Arthur först fick svärdet Excalibur i gåva av henne (Ashe 2003). På samma plats lämnade även Sir Bedivere svärdet åter efter slaget vid Camlann.

1.5 Disposition av uppsatsen

Uppsatsen inleds med en teoretisk översikt som behandlar kulturarv och kulturarvsturismen. Därefter följer metodkapitlet där jag beskriver hur jag gick tillväga för att genomföra studien, vilka avgränsningar som gjordes etc. Efterföljande kapitel rymmer resultatdelen. Här beskrivs först resultatet av undersökningen på de olika platserna och sedan analyseras detta utifrån teorin. Till sist kommer avsnittet som innehåller slutsatser, diskussion och förslag på framtida undersökningsområden.

2. TEORETISKT RAMVERK

2.1 Inledning

Syftet med kapitlet är att definiera kulturarv och kulturarvsturism och att gå igenom de olika faktorer som spelar in när medveten kulturarvsturism skapas. Dessa faktorer är hur kulturarvet förmedlas, vilka hot och skyddsåtgärder som förekommer, betydelsen av autenticitet, hur faciliteter och framkomlighet brukar se ut, vikten av samarbete, kommunikation och lokal förankring och även olika ekonomiska frågor.

2.2 Vad är ett kulturarv?

Det finns många definitioner på vad som är ett kulturarv (Timothy & Boyd 2006). Smith (2001) menar att "[h]eritage is not history" men att "[h]eritage makes history come alive" (s. 197). Man skulle kunna uttrycka det som att ett kulturarv är något som levandegör och återberättar historien (Kennedy & Kingcome 1998; Nuryanti 1996; Smith 2001). Det är en del av ett samhälls historia och traditioner (Nuryanti 1996). En vanlig definition som ger utrymme för såväl påtagliga som icke-påtagliga arv är vad Timothy och Boyd (2006) kallar "the present-day use of the past" (s. 2). Goodey (1998) utvecklar det lite mer: "heritage [...] is the material and non-material aspects of a culture which someone chooses to select from past experience to be identified, contained and conserved for present or future use." (s. 198). Här tydliggörs att ett kulturarv kan vara såväl påtagligt som icke-påtagligt. Malpas (2008) talar om ett kollektivt/gemensamt arv som handlar om såväl naturligt och artificiellt som påtagligt och icke-påtagligt.

Det finns ett otroligt stort antal kulturarv i världen, speciellt många små, mindre kända (Grimwade & Carter 2000; Timothy & Boyd 2006) och det är förstas inte enbart turister som har glädje av dem. Andra intressenter är exempelvis studenter, olika etniska grupper etc. Alla dessa kan tillskriva kulturarvet olika värden och har olika användningsområden för det (McKercher & du Cros 2002; Seale 1996). Allt eftersom tekniken har utvecklats har nya sätt att förvalta och presentera kulturarven introducerats (Harvey 2001). Många talar om konceptet kulturarv som någonting nytt, men Harvey (2001) menar snarare att konceptet är mycket gammalt. Nyttan med ett kulturarv är stor och det kan vara en värdefull resurs för samhället (Cossons 1989; Grimwade & Carter 2000; Millar 1989; Nyaupane 2009). Det handlar om såväl intäkter från turism som förbättrad image, skapande av nationell/lokal identitet, utbildning och även rent psykologiska fördelar för enskilda individer (Millar 1989; Nyaupane 2009). Olika kulturarv fokuserar olika mycket på ovan nämnda faktorer (Millar 1989). Nyaupane (2009) och även Millar (1989) menar vidare att kulturarv handlar om dåtid, nutid och framtid och att kopplingarna mellan dessa måste tas i beaktande när kulturarvet förvaltas. Det kan förklaras som att dagens besökare kommer för att se något från förr i tiden och det som bevaras är såväl det påtagliga (exempelvis ruiner) som det icke-påtagliga och ständigt föränderliga (kulturen).

Genom åren har det funnits en mängd olika riktlinjer för bevarande av kulturarv och naturarv (Ahmad 2006). Det började 1964 med The International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites eller The Venice Charter 1964 som är ett vanligare namn. I början inkluderades endast enskilda byggnader, men numera ingår såväl kulturella som naturliga arv, påtagliga som icke-påtagliga. Det finns två stora internationella organisationer: UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation) och ICOMOS (International Council on Monuments and Sites). Det är dessa som ger ut nya

riktlinjer baserade på The Venice Charter 1964. Icke-påtagliga kulturarv inkluderades först i slutet av 1900-talet i definitionerna. Definitionen av vad som är ett kulturarv är samma för UNESCO och ICOMOS, men enskilda länder har fortfarande egna, skiljande definitioner. (Ahmad 2006)

2.2.1 Påtagliga och Icke-påtagliga arv

Ett kulturarv kan, som nämnts, vara påtagligt eller icke-påtagligt (Deacon 2004; McKercher & du Cros 2002; Nuryanti 1996; Nyaupane 2009; Timothy & Boyd 2006; Turnpenny 2004). Påtagliga arv är exempelvis ruiner, historiska hem, monument, arkeologiska och historiska föremål, speciella typer av exempelvis jordbrukslandskap, platser där historiska händelser utspelat sig etc. Det finns även linjära kulturarv som till exempel Sidenvägen, the Appalachian Trail, Hadrian's Wall National Trail, stadsvandringar etc. Icke-påtagliga arv är istället folktrö, seder, festivaler, legender, litteratur, konst, olika livsstilar och värden som förknippas med en plats, men även kända människor/religiösa figurer etc. Oavsett typ av kulturarv finns det enligt McKercher och du Cros (2002) i princip alltid starka platskopplingar. Man kan tala om konstruerade, materiella kulturarv, som alltså är skapade av människor (Nuryanti 1996). Dessa kan delas in i *monument*, *grupper av byggnader* och *platser*. De första inkluderar exempelvis byggnadsverk, skulpturer, boplatser, inskriptioner etc. Grupper av byggnader är just grupper av byggnader som tillsammans bildar något signifikant. Platser kan vara sådant som människan skapat, själv eller i samarbete med naturen (Nuryanti 1996). McKercher och du Cros (2002) påpekar också att påtagliga kulturarv kan vara såväl orörliga (till exempel byggnader, städer etc.) som rörliga (exempelvis museiföremål). Det är lättare att ha att göra med påtagliga arv eftersom de existerar i en fysisk form, men detta gör dem samtidigt sårbara eftersom de kan ta fysisk skada. (McKercher & du Cros 2002)

Icke-påtagliga kulturarv måste också skyddas (McKercher & du Cros 2002). De är lika viktiga som de påtagliga kulturarven, men det tog ett tag innan detta erkändes i västvärlden (Deacon 2004). Många gånger behöver dock icke-påtagliga kulturarv ett påtagligt kulturarv för att "få ett ansikte" utåt (McKercher & du Cros 2002). Just vad som är ett icke-påtagligt kulturarv kan vara svårt att bedöma, enligt McKercher och du Cros (2002). Man måste till exempel fråga sig vilken kultur som kan kvalificeras som detta. Riley och Harvey (2005) anser att också de muntliga berättelserna om platser måste tas med i beräkningarna när man utvecklar en plats, då dessa ger bättre förståelse för det förflutna. De ger djup åt platsen. Dessa muntliga berättelser är mycket mer vanliga än påtagliga, fysiska arv hos vad Seale (1996) kallar för jägar- och samlarfolk. Ett exempel på ett icke-påtagligt kulturarv som handlar mycket om associationer är Robben Island, där Nelson Mandela satt fången (Deacon 2004). Platsen symboliserar därför kampen mot apartheid. Ibland framkommer det dock efter en tid att en plats som länge associerats med något faktiskt inte har med detta att göra, men turisterna fortsätter ändå att komma eftersom associationerna är så pass fast förankrade i platsen (Robinson 2002). Även myter, legender och folktrö måste tas på större allvar i förvaltningspolicier i exempelvis England eftersom de många gånger är viktiga för hur kulturarv uppfattas, enligt Turnpenny (2004). I andra länder som till exempel Australien använder man sig av inhemska folkslags olika myter och legender när kulturarv förvaltas.

Många gånger förekommer dessa påtagliga och icke-påtagliga arv tillsammans (Turnpenny 2004). De kompletterar och behöver varandra och många gånger går de inte att skilja åt (Deacon 2004). En romans handling kan exempelvis utspela sig på en faktisk historisk plats.

Turnpenny (2004) anser att kulturarvssektorn i bland annat England lägger alltför stor vikt vid de påtagliga kulturarven och fokuserar för lite på det abstrakta, icke-påtagliga, såsom breda sociala, kulturella, spirituella och traditionella värden som tillskrivs de materiella kulturarven. Utan dessa yttre, abstrakta faktorer kanske det påtagliga arvet förlorar sitt värde. Vad som menas är alltså att ett påtagligt kulturarvs (exempelvis en forntida borg) värde kanske inte sitter i själva stenväggarna utan snarare i själva platsen där borgen befinner sig, i legenderna som berättas i det intilliggande samhället, känslan av forntida stordåd och "glansdagar" (verkliga eller föreställda), eventuella associationer till en viss regent, etc. Kanske har en känd kung eller drottning huserat i borgen en gång i tiden och det är detta den associeras med. Vad skulle då hända med platsens popularitet om dessa associationer försvann? Timothy och Boyd (2006) håller med om dessa externa värdens existens, men de kallar det för relativ autenticitet. Turnpenny (2004) menar vidare att såväl den rumsliga som den sociala miljön måste tas i beaktande vid förvaltning av kulturarv. Deacon (2004) och Grimwade och Carter (2000) anser att bevarandefokus måste ligga på såväl själva den fysiska platsen som på platsens "anda". Både påtagliga och icke-påtagliga arv är viktiga att bevara och det är enligt Grimwade och Carter (2000) problematiskt att det ofta läggs för stort fokus på den fysiska platsen, medan värderingar, associationer etc. utelämnas.

Lyckade turistsatsningar sker med bland annat unika, speciella produkter (Hughes & Carlsen 2010; Millar 1989). Man arbetar för att skapa dessa unika kulturarvsprodukter för att kunna locka vissa typer av turister (Nyaupane 2009). Ibland kan kopplingar till kända personligheter eller fiktiva personer kända från populärkulturen vara en stor fördel (Hughes & Carlsen 2010). Svenska Arn nämns som ett exempel på detta. Kanske är Arnberättelsen inte autentisk, men besökarna upplever den i många fall som det och det är det som är huvudsaken. Det sker relativt ofta att ett sådant här påhittat/fiktivt förflutet visas upp (Timothy & Boyd 2006). Shackley (2001) påpekar att grunden för en turistisk kulturarvsprodukt många gånger är just myter och legender.

2.3 Kulturarvsturism

Kulturarvsindustrin är enligt Richards (1996) ett modernt påfund. Förutom bevarande och utbildning har kulturarv även börjat handla om att sälja en produkt och detta kan vara en utmaning (Silberberg 1995). Alla vill dock inte ta sig an detta och det behöver inte heller vara nödvändigt menar Silberberg (1995). Ett av de vanligaste sätten att tjäna pengar på kulturarv är turism (Nyaupane 2009) och det är en typ av turism som har ökat i popularitet den senaste tiden (Silberberg 1995). Det är detta som uppsatsen handlar om och som jag nu skall komma in på.

Nuryanti (1996) menar att om kulturarv står för det gamla, traditionella, så representerar turismen det nya, moderna, eftersom den till stor del handlar om förändring i olika former. Själva kulturarvet förblir däremot detsamma genom åren. Turismen har förändrats mycket på senare tid. Intresset har flyttats bort från massturism och charter till att istället handla allt mer om att uppleva något äkta och genuint och intresset för det förflutna har blivit större. Detta har resulterat i nya sätt att återberätta det förflutna för turister (Nuryanti 1996) och kulturarv har blivit allt viktigare för turismen (Garrod & Fyall 2000). Utvecklingen av kulturarvsturismen har även inneburit att människor ur alla samhällsklasser får ta del av de kulturarvs som finns. Tidigare var detta, enligt Lyth (2006) enbart förbehållet överklassen. Kulturarvsturismen har ett flertal användningsområden (Timothy & Boyd 2006). Förutom att

locka turister och öka förståelsen för det förflutna kan den även användas för att sprida propaganda, uppmuntra till patriotism etc.

Det finns en mängd olika typer av turism där varje sort inkluderar olika typer av aktörer (Timothy & Boyd 2006). Kulturarvsturism är en del av det som kallas kulturturism (Nuryanti 1996; Timothy & Boyd 2006). Det är svårt att definiera kulturturism då det är ett så pass vitt begrepp och har olika betydelser för olika människor (McKercher & du Cros 2002). Det har bland annat beskrivits som "a manifestation of the commodification of culture" (Richards 1996 s. 262). Kulturarvsturism bottenar i såväl påtagliga som icke-påtagliga kulturarv (McKercher & du Cros 2002) och skulle, enligt Nuryanti (1996) kunna beskrivas som ett sätt att förmedla nutida bilder av det förflutna till turister, på en rad olika tolkningssätt. Det är en typ av turism som har existerat i årtusenden (Aas, Ladkin & Fletcher 2005; McKercher & du Cros 2002; Timothy & Boyd 2006) växer mycket fort (Aas, Ladkin & Fletcher 2005; Nyaupane 2009; Poria, Butler & Airey 2003; Silberberg 1995) och som har utnyttjats mest av allt i Europa, men ändå är spridd över hela världen (Nuryanti 1996; Porter & Salazar 2005; Timothy & Boyd 2006). I USA finns exempelvis en mängd olika industriella arv och i Egypten finns de stora pyramiderna (Strauss & Lord 2001). Richards (1996) berättar att efter den Franska Revolutionen togs många av de europeiska kungligheternas ägodelar i beslag och ställdes ut på museum. Franska Le Louvre blev Europas första nationalmuseum. I mitten på 1900-talet förändrades mycket i och med postmodernismens förändrade levnadssätt med ökad livskvalitet och nya typer av turism och detta gjorde att kulturarvsindustrin fick en skjuts framåt. På 1980-talet ökade antalet museum i Europa dramatiskt, men efter ett tag började kulturarven bli fler än vad som efterfrågades. Många av de museer som öppnade specialiserade sig på olika teman och detta var en orsak till att de blev så många. Även ett ökat intresse för lokal kultur har bidragit till fler museum. (Richards 1996)

Flera hundra miljoner människor engagerar sig årligen i denna typ av turistisk aktivitet och det är därmed en av de största och viktigaste typerna av turism (Aas, Ladkin & Fletcher 2005; McKercher & du Cros 2002; Timothy & Boyd 2006). Den största delen av kulturarvsturismen sker i historiska städer (urbana landskap) där det finns gott om kulturarv (Richards 1996). Besökare kommer enligt Silberberg (1995) mestadels utifrån och det är personer som har ett intresse för till exempel konst, historia etc. De är även till stor del högutbildade, hög- eller medelinkomsttagare, reser i grupp och spenderar mer än medelturisten (Timothy & Boyd 2006). Samtidigt är besökarna dock till största delen inhemska (Nuryanti 1996), alltså från samma land där kulturarvet finns, just på grund av att det är deras historia och kultur som visas. Det är få kulturarv som drar till sig stora mängder internationella turister.

I en undersökning har Poria, Butler och Airey (2003) har i en undersökning kommit fram till en ny definition av kulturarvsturister. Denna definition inkluderar endast personer som reser till ett kulturarv för att se just det och för att de har personliga band till det. Det kan till exempel vara mindre, lokala kulturarv som är lätta att identifiera sig med (Grimwade & Carter 2000). Besöker man ett kulturarv för att till exempel lära sig mer, eller utan en speciell anledning skall inte detta benämnas som kulturarvsturism. Detta går dock emot rådande definitioner. Poria, Butler och Airey (2003) menar att deras definition öppnar för ökad förståelse för fenomenet kulturarvsturism, som i nuläget inte är helt lätt att definiera. De anser att det skulle förenkla för dem som förvaltar kulturarv om turister delades in i två grupper: kulturarvsturister och turister som besöker kulturarv. Det handlar alltså om personer som kulturarvet har personlig signifikans för och om personer som endast kommer för att betrakta

kulturarvet ”utifrån”. Dessa båda typer motiveras av skilda faktorer och beter sig således olika. Richards (1996) talar om kulturturister och skiljer på specifika sådana (när den kulturella attraktionen är en orsak till att de reser dit) och generella kulturturister (som endast råkar vara där av andra orsaker).

Poria, Butler och Airey (2001) menar även att definitionen av hela konceptet kulturarvsturism borde ändras. Den vanliga definitionen menar att det är något som har att göra med de speciella egenskaper som platsen har – själva kulturarvet. Poria, Butler och Airey (2001) anser istället att kulturarvsturism baseras på den motivation och de uppfattningar som turister har om platsen. Detta skulle tydliggöra skillnader mellan olika typer av turism. De går så långt som att påstå att ”the sites themselves are not directly at the core of the phenomenon” (Poria, Butler & Airey 2001 s. 1048). Detta är något som Garrod och Fyall (2001) inte håller med om. De menar att ovanstående definition är gjord utifrån ett konsumentperspektiv snarare än ett producentperspektiv och dessutom att utan ett fysiskt kulturarv skulle det inte finnas någon motivation till att besöka det eller några uppfattningar om det. De håller heller inte med om Poria, Butler och Aireys (2001) definition av kulturarvsturister som nämns i ovanstående stycke. Oavsett vilken orsak som ligger bakom en persons besök vid ett kulturarv så innebär ju den besökaren en lika stor påverkan på kulturarvet. Man kan heller inte enbart koncentrera sig på att göra de nöjda som har personliga kopplingar till kulturarvet. (Garrod & Fyall 2001)

Kulturarvsturism är en viktig form av turism i exempelvis Storbritannien (Cossons 1989). Här är det staten, den privata sektorn och frivilliga (som tar sig an en stor del av förvaltandet av speciellt monument och historiska byggnader) som till största delen förvaltar de kulturarv som värderas högt av exempelvis arkeologer och historiker och har hög attraktionskraft ur turistsynpunkt (Hodges & Watson 2001). Majoriteten är dock offentligt ägda och förvaltade (Cossons 1989). Det är kulturarvets värde som avgör vilket erkännande det får och hur man lagstiftar kring det (Nuryanti 1996). Frivilligt förvaltande av till exempel historiska hem grundar sig inte sällan i släktskap med husets tidigare ägare. I vissa fall kan staten ta över förvaltningen om kulturarvet bedöms vara alltför värdefullt (Nyaupane 2009; Porter & Salazar 2005). En återkommande fråga är vem som skall tillåtas förvalta värdefulla kulturarv (Porter & Salazar 2005). Hur mycket medel som kulturarvet beviljas av staten beror på vilket värde det har i samhället (Hodges & Watson 2001). Staten ser även till att allmänheten får tillträde till de kulturarv som finns i dess ägo. En stor del av kulturarven blir dock inte uppmärksammade på detta vis. Eftersom kulturarv har blivit allt mer eftertraktade turistattraktioner har allt större fokus kommit att få läggas på besökshandling i bland annat Storbritannien (Cossons 1989). Tidigare var det själva bevarandet som var det absolut viktigaste – numera handlar det om såväl bevarande och presentation. Allt fler vill ta del av de olika kulturarven och många gånger anses det vara en rättighet då kulturarvet upplevs vara en del av ens eget förflutna. Flera stora kulturarv, som till exempel Stonehenge i södra England, har blivit så pass populära och får ett så pass stort antal besökare att de bidrar signifikant till landets ekonomi. (Cossons 1989)

När det bedöms vilka kulturarv som är värda att förvaltas väljs förstas en stor del av dem som finns bort. Det är de som bedöms som viktiga och värdefulla som uppmärksammas, medan andra, som kanske inte utmärker sig på samma sätt, glöms bort. Hodges och Watson (2001) förtydligar: ”[r]elated to the low value attached to local and less important sites and buildings is a tendency for communities to be detached from their local history.” (s. 232). Grimwade och Carter (2000) pekar på vikten av att bevara även små, mindre kända kulturarv, eftersom

dessa är viktiga för de enskilda lokalsamhällena och är lättare att identifiera sig med. (Detta kan relateras till Poria, Butler och Aireys (2003) resonemang om vem som är kulturarvsturist respektive turist som besöker ett kulturarv.) Dessa små kulturarv kan ge lokalsamhällena ett uppsving om man vet att utnyttja dem korrekt (Grimwade & Carter 2000). Om de inte förvaltas på ett bra sätt riskerar de att förfalla fysiskt och tappa i betydelse. McKercher och du Cros (2002) anser att vad kulturarvet i sig självt betyder för lokalsamhället avgör dess värde. Ett sätt att öka attraktionskraften hos mindre signifikanta kulturarv är att länka samman flera av dem med ett gemensamt tema som gör att de tillsammans bildar en större turistattraktion (McKercher & du Cros 2002).

2.3.1 Populärkulturens influenser - i litteraturens och filmens fotspår

Populärkulturens bilder av platser spelar in när turister väljer vart de skall resa och vad de förväntar sig att se på plats och de bidrar även till ökat resande (Busby & Klug 2001; Iwashita 2006; Månsson 2008; 2010). Dessa bilder är dock inte alltid rättvisande – i många fall visas bara särskilda delar upp (Iwashita 2006). Det kan även handla om rent fiktiva världar som projiceras på vissa platser. TV, filmer, böcker etc. är lättillgängliga och har stort inflytande över hur olika destinationer framställs och vilken image de får (Iwashita 2006). Iwashita (2006) har formulerat samlingsnamnet ”popular media-induced tourism” (s. 60) för dessa olika typer av turistisk aktivitet. Popular media-induced tourism är i sig en undergrupp till kulturturismen.

Människor har i allt större utsträckning börjat resa till platser som de kommit i kontakt med genom populärkulturen och därigenom har bland annat kulturarv med litterära associationer blivit allt mer populära (Iwashita 2006; Smith 2003) och besöks av en mängd olika typer av turister (Herbert 2001), med olika typer av motiv (Busby & Klug 2001). Det kan vara exempelvis ett ställe som omnämnts i en bok, en författares hem eller inspelningsplatsen för en film (Herbert 2001; Smith 2003). Litterära platser kan delas in i verkliga och fiktiva platser (Smith 2003). Verkliga platser är de som kopplas samman med författaren själv, medan fiktiva platser är de som kopplas samman med det som författaren skrivit om/platser som har figurerat i romaner (Smith 2003). Dessa senare kan vara verkliga/delvis verkliga eller helt och hållet påhittade. Litteratur kan alltså kommersialiseras på en rad olika sätt (Robinson & Andersen 2002). Det kan göras resor i en romanfigur's fotspår eller till platser associerade med en viss författare. I många fall är det själva föreställningarna om något som kommersialiseras. Müller (2006) påpekar att kommersialiseringen ökar i takt med författarens kändisskap.

Turism i litteraturens fotspår bidrar till att skapa speciella geografiska områden utifrån olika litterära verk (Robinson & Andersen 2002). Dessa områden är ofta bildsköna och har på så sätt dubbel attraktionskraft. Robinson och Andersen (2002) nämner bland annat ”Shakespeare's Country” och ”Brontë Country” för att ta två exempel från Storbritannien. Det kan dock vara så att flera platser gör anspråk på det litterära kulturarvet. Detta är till exempel fallet när det gäller platser associerade med Robin Hoodlegenden (Shackley 2001). Vissa platser bevaras enbart på grund av att de är associerade med en författare eller en känd roman, medan andra har andra orsaker att bevaras, som kanske egentligen är viktigare än den litterära kopplingen (Busby & Klug 2001; Smith 2003). De litterära attraktionerna inkluderar inte längre enbart platser med associationer till de klassiska verken utan även med nyare författare (Herbert 2001). Ett bra exempel på en litterär turistattraktion är Sherlock Holmes ”hem” 221B Baker Street i London. Månsson (2008) tar upp Rosslyn Chapel i Skottland som ytterligare ett

exempel. Platsens besöksantal ökade dramatiskt efter att Dan Browns *The Da Vinci Code* hade getts ut som bok och film. Men inte endast de litterära verken själva, utan även filmatiseringar av dem bidrar till den litterära turismen (Robinson 2002). Detta på grund av att de når ut till en bredare publik och hjälper till att skapa ”verkliga” bilder av fiktiva, litterära världar och även att förstärka bilder av platser (Iwashita 2006; Müller 2006; Robinson 2002). Filminfluerad turism har blivit en allt större och viktigare form av turism (Busby & Klug 2001). I många fall finns det platser som har varit inspelningsplats för flera olika filmer (Frost 2004). Då kan det vara svårt att veta vilken typ av bild som skall förmedlas av platsen, eftersom besökare förväntar sig att se olika saker beroende på vilken film de har sett. Detta kan, enligt Frost (2004) vara en orsak till konflikter eftersom platser ofta försöker anpassa sig för att passa in i den bilden som ges i filmer. Busby och Klug (2001) håller med om att hur en plats framställs i media kan avgöra hur den förvaltas på plats. Platser som figurerar i filmer har dessutom fått se ett ökat besöksantal och ibland går utvecklingen lite för snabbt (Müller 2006). Detta kan bli ett problem om förberedelse för att ta emot dessa turister saknas.

2.4 Skapandet av medveten kulturarvsturism

”Cultural heritage places with tourism potential share a number of common features. They are known beyond the local heritage community; they provide experiences that can be consumed; they are interesting and unique; they are robust; they can absorb visitation; and they are accessible. Most important, they provide the tourist with some compelling reason to visit[.]”

(McKercher & du Cros 2002 s. 33)

Turism till kulturarv genererar ökade intäkter och även en ökad kunskap om och förståelse för kulturarvet och den tid som flytt (Nuryanti 1996; Nyaupane 2009; Silberberg 1995). Mer individuella fördelar är ökat utbyte mellan kulturer och förstärkt traditionell kultur (McKercher & du Cros 2002). Några faktorer för en lyckad utveckling är utbildad personal, att man är noga med säkerheten, finansiellt stöd, tillgänglighet, marknadsföring och korrekt skötsel av kulturarvet (Grimwade & Carter 2000). Carter och Grimwade (1997) listar tre olika ”verktyg” som används i förvaltandet av kulturarv: *utveckling*, *kontroll* och *kommunikation*. Utveckling handlar om förbättrad teknologi, att ta fram nödvändiga faciliteter såsom butiker, restaurang, toaletter etc. och även om att göra platsen tillgänglig för turisterna genom att exempelvis konstruera gångvägar. Kontroll rör istället utformandet av riktlinjer och stiftandet av lagar och andra åtgärder för att skydda platsen. Det kan installeras övervakningskameror, sårbara områden och föremål kan hägnas eller glasas in och man kan anställa säkerhetsvakter. Det sista verktyget, kommunikation handlar om att förmedla kulturarvet utåt. Detta kan göras genom bland annat utbildning, till exempel speciella aktiviteter för skolklasser. Carter och Grimwade (1997) räknar även upp konferenser, workshops, rollspel och olika typer av återskapande av historien, så kallade re-enactments.

Moscardo (1996) poängterar hur viktigt det är med medvetna besökare och även andra (se kommande avsnitt) anser att förståelsen för kulturarvet är av otroligt stor betydelse. Medveten kulturarvsturism skapar kunskap och förståelse och är därför mycket viktigt. Nedan tar jag upp några av de koncept som ges stort utrymme i litteraturen om kulturarv och kulturarvsturism och som är viktiga faktorer att ta i beaktande för att kunna skapa medveten kulturarvsturism.

2.5 Förmedling av kulturarvet

Besök vid kulturarv innebär i de flesta fall att man inhämtar ny kunskap (Lyth 2006). Det blir som en lektion i historia och kan vara ett mycket bra sätt för exempelvis barn att lära sig om sin historia och sina förfäder. Kreativ förmedling² av kulturarvet till turister är viktigt för att uppnå en ökad förståelse och därför en mycket viktig del i förvaltningsarbetet (McKercher & du Cros 2002; Nuryanti 1996). Det som måste göras för att ett kulturarv skall kunna användas som turistprodukt är att man ger liv åt kulturarvet genom att exempelvis använda sig av berättelser – man berättar en historia med turistprodukten (McKercher & du Cros 2002). Det kan skapas myter runt kulturarvet eller så kan man bygga på de myter som redan existerar. Turisterna får själva delta och upplevelsen anpassas efter vad turisten anser vara relevant. För att produkten skall bli lättare för turisterna att ta till sig måste den göras mindre främmande. (McKercher & du Cros 2002)

Lyckad förmedling av kulturarvet är också en länk mellan turism och bevarande (Millar 1989; Moscardo 1996). Nuryanti (1996) poängterar att förmedling inte enbart är information, men att det däremot alltid innehåller information. Olika sätt att förmedla kulturarvet kan användas för att dirigera om besökare (Millar 1989; Moscardo 1996), vilket medför jämnare spridning av besökarna och det innebär i sin tur minskad fysisk påfrestning på kulturarvet. Den här typen av dirigering av besökare kan utföras genom att det finns kartor för turisterna att följa, att man endast får besöka kulturarvet i sällskap av en guide och rekommendering av närliggande kulturarv som inte är lika välkända eller välbesökta (Moscardo 1996). Undermålig förmedling av platsen kan istället leda till förlorad kunskap (Millar 1989). McKercher och du Cros (2002) påpekar dock att det heller inte får gå till överdrift. Om detta sker kommer besökare att fokusera mindre på kulturarvet än sättet att förmedla det på. Det som koms ihåg från besöket är då kanske inte själva platsen och dess historia utan istället den interaktiva filmen som visades eller skådespelarna som var med i en föreställning. Just att ha skådespelare på plats som återberättar historien för besökarna och levandegör platsen är något som har blivit allt vanligare enligt Petford (1994).

Moscardo (1996) talar om vikten av vad hon benämner som ”mindful visitors”. Jag översätter det här till *medvetna besökare*. Medvetna besökare är i en högre grad involverade i det kulturarv de besöker. De får ut mer nöje av det, lär sig mer, blir mer intresserade och får en ökad förståelse för platsens ömtålighet och värde. Dessa typer av besökare är alltså mycket viktiga för bevarandet av kulturarvet. Moscardo (1996) har i en typologi listat ett antal faktorer som har betydelse för hur medvetna besökarna är och vad det leder till. För det första finns det ett flertal krav på själva kulturarvet som exempelvis användning av guider, föränderliga, interaktiva, varierande och nyskapande typer av utställningar (exempelvis Millar (1989) pekar på vikten av individualitet), användning av media på olika sorters vis, kontroll av besökare och enkla sätt för besökaren att orientera sig på. Dessutom krävs det av besökarna att de är intresserade av kulturarvet, att de inte är trötta eller uttråkade och att det finns en vilja att lära. Permanenta utställningar utformade på traditionellt vis utan nytänkande och omväxling, frånvaro av guider och kontrollmetoder för besökare i kombination med trötta, ointresserade besökare som inte har någon motivation att utöka sin kunskap är däremot något som snarare leder till icke-medvetna besökare (”mindless visitors”). Dessa tenderar att lära sig mindre, få mindre förståelse för kulturarvet och även att inte vara lika nöjda med upplevelsen

---

² Förmedling = att tillskriva en plats mening. I engelskan används ordet interpretation. Jag kommer i fortsättningen att tala om *förmedling*.

som medvetna besökare. Av detta drar Moscardo (1996) slutsatsen att kulturarv måste styra bort från de traditionella typerna av utställningar och att det är viktigt med utställningar som besökarna själva kan delta i. Även guider och kognitivt designade sätt att orientera sig på är nödvändigt (se även du Cros 2007). Det kan också vara fördelaktigt att erbjuda besökarna interaktiva upplevelser, men denna teknologi får inte bli för dyr i drift (Hughes & Carlsen 2010). Då riskerar man att bli beroende av entréavgifter för att få det att gå ihop. Nyckelorden är *kontroll* och *variation* (Moscardo 1996).

Ett problem som Hughes och Carlsen (2010) tar upp är så kallad ”selective interpretation” (s. 18). Detta innebär att man väljer ut vad man vill förmedla och då kanske endast vissa delar av ett kulturarv uppmärksammas, medan negativa delar hamnar i skymundan. Detta kan enligt Timothy och Boyd (2006) göras på två sätt. Antingen till viss del *oavsiktligt* genom vad de kallar social/kollektiv minnesförlust – med andra ord en typ av selektivt minne. Obekvämt historia glöms bort/slätas över. Speciellt olika skeenden i historien som man skäms över tenderar att ignoreras. Några exempel på känsliga ämnen är Nordamerikas indianer och Australiens aboriginer. Ett annat exempel på detta fenomen är att fokus ofta koncentreras på överklassen (regenter, befälhavare etc.) och föremål/byggnader associerade med dessa. Samtidigt som man utelämnar underklassen (exempelvis små bondesamhällen och liknande), som ”vanligt folk” troligtvis har lättare att identifiera sig med (Grimwade & Carter 2000). Detta har dock förbättrats på senare tid när krav på korrekta återgivning har börjat ställas. Den andra sortens selektiva förmedling är enligt Timothy och Boyd (2006) att delar av ett förflutet eller hela utelämnas *avsiktligt*. Här kan anledningarna exempelvis häröra från politiska faktorer. Det kan också vara så att det finns en rädsla för att den sanna eller hela historien skall fungera som en avskräckande faktor, snarare än att locka turister (Timothy & Boyd 2006). När man förmedlar en berättelse med turistprodukten är det i många fall en förenklad berättelse som ges (McKercher & du Cros 2002). Detta eftersom turister sällan stannar länge vid ett kulturarv. Därför är det nödvändigt för turistindustrin att skapa så kallade ”simplified messages” (s. 156). Sådana förenklingar gör visserligen det lätt för turisten att ta till sig budskapet, men denne får samtidigt en mycket mer ytlig bild av platsen och en inte särskilt stor förståelse för och kunskap om den (McKercher & du Cros 2002).

2.6 Hot och skyddsåtgärder

Ett kulturarv kan, som tidigare nämnts, vara ett historiskt hem, ruiner, monument etc. och är alltså inte förnybart eller utbytbar (Carter & Grimwade 1997; Millar 1989). Har en skada väl skett kan inte kulturarvet återhämta sig och återgå till samma skick som innan skadan genom att det stängs av för besökare under en tid. Kulturarv kan ta skada på flera olika sätt (Nyaupane 2009). Det kan vara faror skapade av naturen som till exempel olika typer av naturkatastrofer, eller faror som människan är orsak till; krig och konflikter, avsiktlig förstörelse, men även vanvård och försummelse är vanliga faktorer. Även turister som bär sig oansvarigt åt är ett hot mot kulturarvet (McKercher & du Cros 2002). Modernisering och industrialisering är också ett bekymmer (Timothy & Boyd 2006). I utvecklingsländerna är prioriteringarna ofta annorlunda och mer inriktade på daglig överlevnad än på bevarande av historiska platser. Krig är, som tidigare nämnts ett hot. Ibland förstörs värdefulla föremål/byggnader/platser avsiktligt, många gånger av en politisk anledning (Timothy & Boyd 2006).

Kulturarvsturism kan utgöra ett hot mot själva kulturarven och därigenom även mot lokalsamhället (Aas, Ladkin & Fletcher 2005). Om ett kulturarv blir förstört påverkar det

förstås även det lokala samhället där det finns. De turister som innan besökte kulturarvet kanske försvinner och med dem försvinner i så fall också betydande ekonomiska intäkter. Även kulturarvets mer abstrakta betydelse försvinner om kunskapen om det går förlorad (McKercher & du Cros 2002). Det finns även en risk att man tappar kontrollen över kulturarvet och hur det används. Att det blir fysiskt nedgånget på grund av dålig skötsel och obefintlig kontroll av besökarna (McKercher & du Cros 2002). Överexploatering är en av de negativa konsekvenser som kulturarvsturism kan medföra och detta kan visa sig i exempelvis trafikstockningar, trängsel etc. (Nuryanti 1996). Det senare orsakas av att det högsta möjliga antalet besökare som platsen kan ta emot överskrids (du Cros 2007) och förbättras genom samarbete mellan olika aktörer (Nuryanti 1996). Ett för stort antal turister kan även orsaka negativ påfrestning på platsen som i sin tur kan orsaka fysiska skador (McKercher & du Cros 2002), eftersom ökad användning innebär ökat slitage (Cossons 1989).

För att skydda ett kulturarv kan man exempelvis stifta lagar och utforma riktlinjer för hur det får användas och måste skötas och för hur besökare får bete sig (Carter & Grimwade 1997). Mer konkreta åtgärder som kan vidtas är installering av övervakningskameror och anställning av säkerhetsvakter som patrullerar området och ser till att besökare uppträder korrekt etc. Om vissa delar av kulturarvet är mycket sårbara och inte klarar påfrestningen av alla besökare kan man distansera dessa från besökare till en viss grad genom exempelvis inhägning eller inglasning. (Carter & Grimwade 1997) Det är också så att olika typer av kulturarv tål olika stort antal besökare (McKercher & du Cros 2002). Vissa klarar inte av att ta emot besökare överhuvudtaget och kan därför inte vara öppna för allmänheten. Ett alternativ är då att istället visa upp en kopia för turister. När bevarandeåtgärder genomförs är det av största vikt att besökarna förstår varför och därför måste alltså information om detta göras tillgänglig för dem (McKercher & du Cros 2002).

Ett kulturarv förvaltas genom såväl bevarande som användning och det är här svårigheter kan dyka upp (Carter & Grimwade 1997). Hur mycket kan en plats utnyttjas utan att det går ut över de bevarandemål som finns? Utnyttjandet av kulturarvet kan leda till såväl kortsiktiga som långsiktiga, fysiska skador på platsen (Carter & Grimwade 1997; McKercher & du Cros 2002). Ju mer en plats utnyttjas, desto mer skador ådrar den sig alltså. Dessa skador kan till exempel vara slitage från ett stort antal besökare eller olika typer av nedskräpning (Moscardo 1996; Timothy & Boyd 2006). Det finns även folk som vill samla på sig föremål från kulturarven – antingen för eget bruk eller för att sälja vidare svart – och då orsakar förstörelse. En typ av vandalism alltså (Moscardo 1996; Timothy & Boyd 2006). För att undvika eller mildra dessa skador kan ett alternativ vara att stänga av platsen helt eller delvis för alla eller vissa besökare. Ett annat alternativ kan vara att förflytta det som riskerar att skadas till en annan plats där det kan skyddas bättre. Vill, kan eller behöver man inte vidta ovan nämnda åtgärder kan man låta platsen fortsätta vara öppen för besökare, men med vissa restriktioner (Carter & Grimwade 1997). McKercher och du Cros (2002) menar att “[t]he tourist experience must be controlled to control the actions of the tourist.” (s. 36)

2.7 Lokal förankring/integration i lokalsamhället

Carter & Grimwade (1997) anser att stängning helt eller delvis för besökare inte är ett långsiktigt hållbart alternativ för att skydda ett kulturarv. Då riskerar kulturarvet att bli alltför distanserat från samhället där det hör hemma. Det viktiga är istället information och även integration av kulturarvet i sitt historiska sammanhang och lokalsamhället (Carter & Grimwade 1997; Hodges & Watson 2001). Detta då det inte enbart är direkt, fysisk skada som

kan drabba ett kulturarv, utan även förlorad kunskap (Carter & Grimwade 1997; McKercher & du Cros 2002) som sedan i sin tur kan leda till fysisk skada. Det man förstår är man mindre benägen att uppträda respektlöst mot och det är på grund av detta som Carter och Grimwade (1997) anser det vara så viktigt att kulturarven integreras i sina samhällen och att informationen om dem ges en betydande roll. Cossons (1989) håller med och menar att det är nödvändigt att informera allmänheten om just hur och varför kulturarvet skyddas för att öka förståelsen, som i sin tur ökar respekten för och omtanken om det. Hodges och Watson (2001) påpekar att den lokala befolkningen måste ses som ett stöd - inte som ett hinder för fortsatt utveckling. Deras deltagande är viktigt och kan underlätta mycket (Nyaupane 2009). Att anställa personal från det lokala samhället kan exempelvis vara en stor fördel (Hughes & Carlsen 2010). Speciellt i utvecklingsländer tenderar kulturarv att finnas mitt ibland där folk bor och då är det förstås extra viktigt med lokalbefolkningens stöd (Nuryanti 1996). Det är även viktigt att kulturarvsturismen sker på lokalsamhällets villkor (Seale 1996).

Ju större klyftor som föreligger mellan lokalbefolkning och turister, desto större problem riskerar att uppkomma (Nuryanti 1996). Poria och Ashworth (2009) anser att just kulturarvsattraktioner tenderar att uppmuntra till ”vi och de”-tänkandet eftersom kulturarv ofta fokuserar på skillnader mellan grupper. Man kan behöva använda sig av olika arbetsätt beroende på om det är ett utvecklingsland eller ett rikt land (Nuryanti 1996). Kontroverser om vem som äger vilken mark (vid exempelvis linjära kulturarv (Timothy & Boyd 2006)), konkurrenssituationer och även framtvingade, förändrade sätt att leva på är olika negativa konsekvenser som kulturarvsturism kan vara orsaken till (Nuryanti 1996). Det kan också vara problematiskt att bestämma vad som skall bevaras. Vad är till exempel etiskt att bevara? Det kan även bli nödvändigt att förflytta/kompensera människor, som även Timothy och Boyd (2006) nämner. Hur bär man sig till exempel åt när det upptäcks viktiga arkeologiska lämningar på en plats där en viss befolkning har levt i årtal (Nuryanti 1996)? Kulturarv bevaras i första hand för lokalsamhällets skull och för framtiden, inte för att fungera som turistattraktion (McKercher & du Cros 2002). Man vill i första hand bevara platsens ”heritage values” som Grimwade och Carter (2000 s. 36) uttrycker det. Kulturarvet skall vara något som lokalbefolkningen kan känna stolthet över. Detta är lika viktigt som bevarandet. De ekonomiska fördelarna skall vara ett sekundärt mål (Grimwade & Carter 2000).

2.8 Ekonomiska frågor

Ekonomi är en extremt viktig faktor för kulturarven och kulturarvsturismen och bevarandearbetet måste även löna sig för lokalsamhället (om ej inte nödvändigtvis ekonomiskt), speciellt om det är dyra projekt som genomförs (Grimwade & Carter 2000). Man måste kunna visa positiva resultat och det måste finnas en förståelse i lokalsamhället för kulturarvet och bevarandearbetet. Kulturarvsturism kan leda till att historiskt värdefulla områden kan förbättras vilket i sin tur kan innebära att lokalbefolkningen får en förbättrad levnadsstandard (Nuryanti 1996). Andra fördelar är förstås ökad ekonomisk tillväxt, att nya jobb skapas och att lokalsamhällen kan bli mer självförsörjande (Aas, Ladkin & Fletcher 2005; McKercher & du Cros 2002; Nuryanti 1996). Över hela världen bidrar kulturarvsturismen till att flera miljoner nya jobbtillfällen skapas, vilket bidrar starkt till världsekonomin (Timothy & Boyd 2006). Det kan även vara så att speciellt utvecklingsländer får en förbättrad nationell ekonomi (Nuryanti 1996). Även den allmänna infrastrukturen kan förbättras genom ökade satsningar på turism (McKercher & du Cros 2002) och dessutom kan turismen vara fördelaktig för det enskilda kulturarvet genom att turistintäkter går till bevarandearbetet.

Ett stort problem som kulturarv kan råka ut för är brist på ekonomiskt stöd, vilket är speciellt vanligt i utvecklingsländer (Timothy & Boyd 2006). Att erhålla ekonomiskt stöd för bevarandet av kulturarv har blivit allt svårare den senaste tiden. Intäkterna kommer från exempelvis donationer, statligt stöd, offentliga fonder, entréavgifter och försäljning på plats. En lösning för att dra in mer pengar kan vara att höja entréavgifterna, men detta riskerar att minska antalet besök. Det kan också upplevas som kontroversiellt att behöva betala för att få tillgång till sitt eget förflutna. (Timothy & Boyd 2006) Andra negativa konsekvenser av kulturarvsturism kan vara att samhället blir alltför beroende av turismen, att den turistiska infrastrukturen utvecklas okontrollerat och att fördelningen av inkomsterna inte balanseras på ett för de olika aktörerna rättvist sätt (McKercher & du Cros 2002).

Hughes och Carlsen (2010) pekar på att det av vissa anses att det finns ett större antal kulturarv än vad som efterfrågas och detta är förstås ett problem för dem som vill omvandla ett kulturarv till turistprodukt. Många gånger överskattas efterfrågan. Ibland kan det även finnas för höga förväntningar på ett enskilt kulturarv (McKercher & du Cros 2002). Det finns en tro på att det skall kunna fungera som en bra turistprodukt och ta emot ett stort antal besökare, när det i själva verket kanske inte klarar av en så pass stor påfrestning eller inte är tillräckligt attraktivt för besökarna. Kulturarv och kulturarvsattraktioner tenderar att vara dyra i drift och dra in relativt lite intäkter från turisternas besök i form av entréavgifter (Hughes & Carlsen 2010; Poria & Ashworth 2009). Hughes och Carlsen (2010) har i en undersökning kommit fram till att de turistsatsningar vid kulturarv som har lyckats bäst är de som är kommersialiserade i hög grad *eller* har ett starkt ekonomiskt stöd från exempelvis staten. Det var också viktigt med kunskap om marknaden, effektiv marknadsföring, produktutveckling och ekonomisk planering. Det behövs alltså finansiellt stöd för att kunna undvika kommersialisering i allt för stor utsträckning. Eftersom man tjänar så pass lite på turistintäkter är det oftast nödvändigt med offentligt ägda kulturarv (Hughes & Carlsen 2010). Eftersom kulturarv är så pass kostsamma att bevara blir turismen i många fall en outhärlig samarbetspartner (Aas, Ladkin & Fletcher 2005). Den blir ofta kulturarvets största inkomstkälla. Ibland räcker inte entréavgifterna till för att täcka kulturarvets utgifter och då kan andra sätt att öka inkomsterna vara att utveckla ytterligare faciliteter på platsen, exempelvis restaurang, butik och besökscentra. När turismen tjänar på kulturarvet medför det förstås en vilja att hjälpa till med bevarandearbetet. Ett samarbete de båda sektorerna emellan kan alltså vara lönsamt för alla berörda parter, inklusive det lokala samhället. (Aas, Ladkin & Fletcher 2005)

2.9 Samarbete och kommunikation

Kulturarvssidan brukar kännetecknas av breda, icke-vinstdrivande mål och förknippas med den offentliga sektorn, medan kulturarvsturismen är inriktad på att vara vinstdrivande och förknippas mest med den privata sektorn (McKercher & du Cros 2002). I kulturarvsförvaltningen är det vanligt att det lokala samhället är involverat, medan kulturarvsturism involverar och bedrivs av utomstående aktörer. Värdet som tillskrivs ett kulturarv är olika beroende på sektor. Turistsidan värderar kulturarv utefter deras turistiska värde, hur användarvänliga de är, eftersom de skall konsumeras. Kulturarvssidan tittar snarare på vilket historiskt värde och samhällsvärde som kulturarvet har och på hur det bäst skall kunna bevaras. Även vilka grupper som använder kulturarvet skiljer sig åt. Turismen handlar mer om utomstående användare medan kulturarvsförvaltningen förknippas med användare ur lokalbefolkningen. Till sist skiljer sig också de olika sidornas organisationer åt. Turismen faller under exempelvis UNWTO, WTTC och andra typer av turismorganisationer.

Förvaltningen ligger istället under ICOMOS, UNESCO och liknande organisationer som koncentrerar sig på bevarande. (McKercher & du Cros 2002) Aktörer inom kulturarvsturism är exempelvis enskilda turister, markägare, lokalbefolkning, företagare och platschefer och det är viktigt att alla dessa aktörer kan delta i, bidra till och ta del av fördelarna av kulturarvsturismen (Timothy & Boyd 2006).

Kulturarvsturism genererar ökade intäkter och ökad kunskap, men det stora problemet ligger i att kulturarvssektorn och turismsektorn har skiljda mål (Nuryanti 1996; Nyaupane 2009) som synes ovan. Den ena sidan vill bevara, medan den andra sidan vill sälja/tjäna pengar. Det finns alltså en spänning mellan bevarande och kommersialisering/att gå med vinst (Aas, Ladkin & Fletcher 2005; Hughes & Carlsen 2010). Det är välkänt att relationen mellan turist- och kulturarvssektorerna i mångt och mycket har präglats av stora motsättningar på grund av de olika målsättningarna (Aas, Ladkin & Fletcher 2005; Millar 1989; Porter & Salazar 2005). Det finns en ovilja mot kulturarvsturismen hos många av dem som förvaltar kulturarv eftersom det upplevs som att turismen sätter bevarandefrågan i andra hand.

När kulturarvsförvaltning har ett fungerande samarbete med turistsektorn kallar McKercher och du Cros (2002) detta för hållbar kulturturism. Många gånger är det som nämnts bäddat för konflikter när dessa skall samsas och dessa konflikter riskerar att eskalera. Kompromisser måste göras för att båda parter skall bli nöjda. Det måste tas fasta på det man har gemensamt och en bra balans måste uppnås i de olika aktörernas bestämmanderätt. Kommunikation måste finnas mellan sektorerna och relationen måste präglas av förståelse och acceptans från bägge sidor (McKercher & du Cros 2002). Hur väl relationen mellan dessa två sektorer fungerar är olika från fall till fall (Nuryanti 1996; Nyaupane 2009) och Aas, Ladkin och Fletcher (2005) påpekar att hur ett samarbete fungerar varierar beroende på land/kultur. Millar (1989) menar att spänningarna tenderar att vara större i utvecklingsländer. Men i många fall fungerar det här samarbetet relativt väl enligt Nyaupane (2009) eftersom kulturarvet ju ofta kan dra fördel av turismen. Det är viktigt att alla berörda aktörer från båda sidorna är involverade och samarbetar med varandra för att få en långsiktigt fungerande relation med färre spänningar (Aas, Ladkin & Fletcher 2005; Millar 1989; Nyaupane 2009) och det måste även finnas en ömsesidig vilja att stödja varandra (Silberberg 1995). På detta vis kan en punkt nås då kulturarvsturismen blir fördelaktig för kulturarvet.

I förvaltningsarbetet med kulturarv är det enligt Nuryanti (1996) också viktigt att det finns specifika mål och metoder för genomförande – en bevarandeplan helt enkelt (Grimwade & Carter 2000). Ofta får olika aktörer samarbeta för att uppnå dessa mål. Timothy och Boyd (2006) och Grimwade och Carter (2000) påpekar att det är viktigt med samarbete såväl inom som mellan sektorer och mellan dem som arbetar med kulturarvet och lokalsamhället. Det är nödvändigt att ha liknande mål och planering. Det är även viktigt att bestämma sig för vad som skall bevaras och hur platsen skall utvecklas (Nuryanti 1996). Problem kan uppstå när olika aktörer inte är överens om vilken historia som skall återberättas (Timothy & Boyd 2006). Man måste även i största möjliga mån försöka nå ut även till dem som inte är inblandade i kulturarvet, såväl enskilda individer som samhällen (Turnpenney 2004). Dock kan det, enligt McKercher och du Cros (2002) vara så att aktörer som egentligen inte har någon rätt till det, vill och försöker få inflytande i förvaltningsprocessen. Det handlar ofta om utomstående aktörer med ett indirekt intresse i kulturarvet. Det är viktigt att låta de som verkligen har rätt till att vara delaktiga få göra sin röst hörd.

För att kunna involvera alla berörda aktörer är det förstas förstås först nödvändigt att identifiera dem alla, vilket inte alltid är helt lätt (Aas, Ladkin & Fletcher 2005). Berörda aktörer är de som på något vis berörs (positivt eller negativt) av utvecklingen av kulturarvsturism på platsen. Det handlar om exempelvis turister, lokalsamhällen, stater och internationella organisationer och samarbetsproblem dessa emellan rör enligt Nyaupane (2009) och Porter och Salazar (2005) oftast områdena management, utveckling och tillgänglighet. Det är dock inte alltid möjligt för vissa aktörer att vara involverade, vilket är speciellt vanligt i utvecklingsländer (Aas, Ladkin & Fletcher 2005). En viktig faktor att komma ihåg är att involvering inte räcker utan alla aktörer måste även ges möjlighet till inflytande och vara medvetna om vilka fördelar de får ut av ett samarbete.

2.10 Vikten av autenticitet?

När satsningar på kulturarvsturism görs innebär det att det förflutna återberättas på ett för turisterna underhållande sätt (Hughes & Carlsen 2010). Detta görs genom kommersialisering i olika hög grad. En produkt måste skapas som kan konsumeras av turister. Det är alltså inte tillräckligt att endast fokusera på bevarande om man vill satsa på kulturarvsturism. Om för stor del av fokus läggs på bevarandedelen kommer turistsatsningen inte att lyckas. Inte alla ser kommersialisering som något positivt, det är tvärtom något som är relativt omdebatterat. Det finns en rädsla för att kulturarvets autenticitet skall påverkas negativt när bevarandefokus övergår i vinstdrivningsfokus. (Hughes & Carlsen 2010)

Autenticitet och kvalitet är viktiga faktorer för en lyckad turistisk upplevelse (McKercher & du Cros 2002). Vad som är autentiskt finns det dock inte några fasta kriterier för enligt Hughes och Carlsen (2010), då det är olika från person till person. Denna uppfattning om autenticitet är relativt vanlig enligt Timothy och Boyd (2006). Autenticitet kan egentligen benämnas som en typ av samhällskonstruktion och en föränderlig sådan (Hughes och Carlsen 2010). Detta är en viktig faktor inom kulturarvsturismen. Vissa anser att turister söker efter autenticitet, andra menar att målet med resan endast är en trevlig upplevelse (Timothy & Boyd 2006). Huvudsaken för turisten är att kulturarvet känns autentiskt för besökaren – hurvida det verkligen är det är dock mindre viktigt, då även något ickeautentiskt kan upplevas som autentiskt (Hughes & Carlsen 2010; Timothy & Boyd 2006). Besökarna skall vara nöjda och de negativa konsekvenserna av deras besök skall hållas till ett minimum, samtidigt som autenticiteten skall bevaras. Detta är inte alltid helt lätt. (Hughes & Carlsen 2010) Ibland visas ett ickeautentiskt kulturarv upp (Timothy & Boyd 2006). Detta kan innebära att ett påhittat förflutet visas, att man har historiskt fel personer på fel plats etc. Nostalgi är en betydande motivationsfaktor när turister väljer att besöka ett kulturarv (Hughes & Carlsen 2010). Det är inte nödvändigt att det är historiskt korrekt utan snarare att besökaren får en trevlig upplevelse som känns personligt relevant för denne. Detta måste balanseras på ett bra sätt för en lyckad förvandling av kulturarv till turistprodukt. Kommersialiseringen får inte gå till överdrift då det kan ge motsatt effekt och turisterna slutar att komma då autenticiteten upplevs som försämrad (Hughes & Carlsen 2010; Müller 2006).

Timothy och Boyd (2006) påpekar att det inte får läggas så mycket resurser på kommersialisering att bevarandearbetet av kulturarvet blir lidande eftersom det ju är bevarandet som är det viktigaste egentligen. Utan kulturarv ingen kulturarvsturism: kulturarvsturism är inte en del av kulturarvsförvaltandet, men kulturarven är förstas nödvändiga för kulturarvsturismen (McKercher & du Cros 2002; Timothy & Boyd 2006). Men inte bara kommersialisering utan även för mycket fokus på bevarande kan vara ett hot

mot kulturarv. Grimwade och Carter (2000) (och även Robb 1998) påpekar att ibland blir kulturarvets bevarandefokus så starkt att det går ut över användningen av det. Detta kan leda till att det blir alltför distanserat från lokalsamhället. Ovan nämnda författare frågar sig vad det är för mening med att bevara något som ändå ingen får se. Grimwade och Carter (2000) menar att såväl bevarandeåtgärder som presentation, information och förmedling är mycket viktigt. Utan de tre senare faktorerna riskerar kulturarvet att tappa sin betydelse i samhället där det befinner sig (Grimwade & Carter 2000).

2.11 Faciliteter och framkomlighet

För att kunna tjäna pengar på ett kulturarv måste det göras om till en produkt som kan säljas och man använder sig av kommersialisering för att kunna möta turisternas förväntningar (Robb 1998). En del inom kulturarvssektorn är helt emot att tjäna pengar på kulturarven. Dels för att man vill att alla skall kunna ta del av det förflutna utan att betala för det – om människor inte ges tillgång till kulturarven så riskerar de att upphöra att vara viktiga för dessa människor. Dels för att man (med all rätta) är rädd för vad kommersialisering skall göra med platsen. (Aas, Ladkin & Fletcher 2005; Garrod & Fyall 2000)

Det är av största vikt att kulturarvsplatsen är vacker eller på annat sätt tilltalande för besökaren (McKercher & du Cros 2002). För att en plats skall bli attraktiv för turister måste ofta nödvändiga faciliteter tas fram för att det skall bli möjligt att ta emot besökare. Detta är vanligtvis souvenirbutiker, restauranger, toaletter och parkeringar etc. (Carter & Grimwade 1997). Millar (1989) anser att kulturarvets individualitet bör värnas om. Vissa faciliteter är nödvändiga, men i övrigt är det bra att sträva efter att göra platsen så unik som möjligt. McKercher och du Cros (2002) påpekar att ju mer faciliteter som finns på platsen, desto högre entréavgifter blir det i många fall möjligt att ta ut. Kommersialisering och modifiering av en kulturarvsattraktion kan göra besökstiden bättre fördelad, öka framkomligheten och göra platsen attraktiv för fler målgrupper. Om besökstrycket upplevs vara alltför stort kan ett sätt att minska det vara att börja ta betalt för de olika faciliteterna på platsen och även göra begränsningar i framkomligheten (Carter & Grimwade 1997). Tillgänglighet och närhet till besökaren är också något som spelar stor roll när det kommer till besöksantalet (McKercher & du Cros 2002). Ju närmare ett tätbefolkat område kulturarvet är beläget, desto fler besökare tenderar det att få. Även närhet till andra turistområden är fördelaktigt. Ett mycket avlägset beläget kulturarv får normalt färre besökare då inte alla vill eller kan ta sig tiden att ge sig iväg så långt bort. Spontanbesökarna blir långt färre. Undantag finns förstås. Ibland kan det vara det avlägsna läget, långt bort från städernas brus, som är en stor del av attraktionskraften med kulturarvet (McKercher & du Cros 2002). För att göra själva platsen mer lättillgänglig kan det vara nödvändigt att utforma promenadstigar eller andra typer av gångvägar (Carter & Grimwade 1997).

2.12 Sammanfattning

Långsiktig planering och väl utförd förmedling och presentation av kulturarvet är några av nycklarna till framgång (se bland andra Millar 1989). Den som förvaltar och ”säljer” ett kulturarv måste vara insatt i hur marknadens förväntningar ser ut, veta vilken potential platsen har, ha konkreta mål för förvaltningen av platsen och det måste förstås finnas ett fungerande samarbete mellan kulturarvsförvaltningen och turistsatsningen (Hughes & Carlsen 2010). Det är även nödvändigt att vara insatt i turistisk produktutveckling och att ha väl utbildad personal anställd, gärna från lokalsamhället. Ett problem som kan uppkomma vid förvaltande av kulturarv är att de olika aktörerna har vitt skilda intressen och inte kan komma överens

(Nyaupane 2009). Ett väl fungerande samarbete mellan kulturarv och turism grundar sig i kommunikation och ödmjukhet, involvering av det lokala samhället och en väl balanserad relation mellan användning och bevarande (se bland andra Aas, Ladkin & Fletcher 2005). För att skapa medveten kulturarvsturism måste alla faktorer som diskuterats i det här kapitlet tas i beaktande. Min studie är gjord ur ett platsperspektiv och det innebär att de punkter jag kan studera begränsas till fyra stycken. Det är dessa som är möjliga att studera genom att göra en undersökning på plats. De utvalda punkterna har definierats i tabell 1. Dessa definitioner har gjorts med utgångspunkt i diskussionen i de ovanstående avsnitten och med inspiration från bland andra Carter och Grimwade (1997), Millar (1989) och Garrod och Fyall (2000). Övriga punkter markeras med rött. Denna modell kommer att användas då resultatet av undersökningen analyseras.

Tabell 1. Analysteman

Förmedling <i>Märkta gångvägar, guider (audio, visuella, mänskliga), utställningar, populärkulturella influenser, information, deltagande aktiviteter, referenser till icke-påtagligt arv, rekommendation av närliggande attraktioner</i>
Faciliteter <i>P-plats, souvenirbutik, café, restaurang, toaletter, bänkar</i>
Skyddsåtgärder <i>Regler för besökare, bevarandeinformation, användning av kopior, olika typer av distansering</i>
Framkomlighet <i>Tillfartsvägar, entréavgift, vägvisningsskyltar, gångvägar/trappor, handikappanpassning, underlag, höjdskillnader, hinder, närhet till turistområden</i>
Autenticitet
Lokal förankring
Samarbete och kommunikation
Ekonomi

3. METOD

3.1 Inledning

Syftet med studien är att undersöka på vilket sätt kulturarv tillgängliggörs för turister. För att få svar på detta har jag genomfört fallstudier på plats i sydvästra England och den använda metoden är till största delen observationer. Nedan följer en redogörelse om metodvalet, urval och avgränsningar, vilken förståelse som fanns, genomförande, bearbetning, alternativa undersökningsmetoder och validitet och begränsningar.

3.2 Metodval

Jag gjorde en kort intervju via e-mail med Rebecca S. David, Visitor Services Manager på Tintagel Visitor Centre. Hennes svar var användbara för studien och används därför som bakgrundsinformation. Till största delen har jag dock använt mig av observationer.

3.2.1 Observationer

Fördelen med observationer är som Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2007) påpekar att jag inte behöver grunda mina resultat på andrahandsuppgifter utan det jag samlar in är så kallad primärdata. Undersökningsmetoden är passande när man vill titta mer på detaljer och till exempel sådant som eventuella intervjupersoner finner så självklart att de inte anser det nödvändigt eller ens kommer ihåg att nämna. Jag studerade som bekant hur platserna är utformade och hur de förmedlas och besökte då dessa platser på samma sätt som andra turister. Om jag istället hade ställt frågor om detta till personer på producentsidan kanske jag inte hade fått alla uppgifter. Saker man lägger märke till som turist är kanske ingenting som exempelvis en turistchef tänker på att berätta om. Observationer är också bäst lämpade att använda om det man vill studera finns i ett sammanhang som är avskilt (Esaiasson *et al* 2007) och det stämmer väl in på min studie. Det är ett avskilt fenomen (Arthurlegenden) som studeras i några specifika områden. Jag har även avgränsat studien till att inkludera endast ett visst antal platser i dessa områden för att minska risken att studien blir för omfattande.

Metodböckerna (se exempelvis Denscombe 2009 och Esaiasson *et al* 2007) kopplar observationer till studier av människor i första hand, men jag vill mena att mitt sätt (studier av utformning och förmedling) även det passar sig väl för metoden. Genom att studera det jag gör undviker jag många problem som dyker upp när föremålen för forskningen är människor. Jag riskerar till exempel inte att omgivningen betar sig annorlunda mot vad de brukar på grund av min närvaro, vilket annars kan vara ett bekymmer (Denscombe 2007). Observerar man människor riskerar också dessa observationer att bli, som Esaiasson *et al* (2007) uttrycker det, distanserade i olika hög grad från observationsobjekten i och med att forskaren är en utomstående person. Detta problem är också något jag undviker. Esaiasson *et al* (2007) menar att observationer ofta kombineras med exempelvis fotografering och det har även jag använt mig av i min studie. Detta för att människans minne är selektivt (Denscombe 2009) och det är inte en enkel uppgift att komma ihåg allt man ser genom att endast minnas det. Därför var kameran ett mycket viktigt hjälpmedel i studien.

Processen med observationerna på plats var relativt öppen då jag under resans gång upptäckte nya saker som jag fann relevant att ta med. Till viss del var de även deltagande (Esaiasson *et al* 2007) då jag besökte kulturarvsattraktionerna på samma sätt som alla andra turister. Ett stort problem som alltid måste tas i beaktande när man använder sig av observationer är

frågan om vad det är man egentligen ser (Esaiasson *et al* 2007; Denscombe 2009). Jag upplever mig ha överkommit detta till stor del då det material jag tittade efter faktiskt ser likadant ut för alla. En informationsskylt kan inte tolkas som så mycket annat. Däremot kan dock informationen den förmedlar tolkas på en mängd olika sätt. Därför är jag mycket noga med att i den första delen av undersökningen endast beskriva vad som finns på plats och vad som står på skyltarna. Inte förrän i nästa del av undersökningen tolkar och analyserar jag det jag beskrivit i den första delen, men då gör jag detta med stöd av litteraturen och detta sätt gör det möjligt för läsaren att själv bedöma hur dessa tolkningar gjorts.

3.3 Urval och avgränsningar

Undersökningen utfördes ur ett platsperspektiv till skillnad från ett konsument- eller producentperspektiv. Detta innebär att det är själva platserna som fokus ligger på.

3.3.1 Fallstudier

Fallstudier kännetecknas enligt Denscombe (2009) av att man undersöker det speciella, det är naturliga miljöer och det är möjligt att använda flera olika undersökningsmetoder. De kan användas för exempelvis beskrivande och jämförande studier. I mitt fall använder jag mig av ett antal olika fall med gemensam nämnare och studien är beskrivande. De fördelar som finns med fallstudier är att en djupare kunskap uppnås och man kan upptäcka mer om det/de fall som undersöks. Ett förfaringssätt är att kombinera observationer med datainsamling och intervjuer, vilket jag har använt mig av, dock med betoning på observationer. När man väljer ett eller flera fall har man en avsikt med vilka man väljer, de slumpas alltså inte fram utan man utgår ifrån vilka kännetecknen som utmärker fallen och som de har gemensamt med andra fall av samma typ. I mitt fall är den gemensamma nämnaren kung Arthurkopplingen. Detta gör att resultaten sedan kan generaliseras. De utvalda fallen måste alltså vara typiska. När ett eller flera fall väljs ut får bekvämlighet visserligen lov att spela en liten roll, men det får inte resultera i att man väljer första bästa fall. Intresse är viktigt, men får inte bli det enda argumentet för det val som görs. Det måste också vara ett relevant val. Mina val av fallstudier grundade sig i både intresse och relevans.

3.3.2 Valet av tema

Jag har länge haft ett stort intresse för Storbritannien och dess myter och historia. Det är ett land som är otroligt rikt på historia, såväl fiktiv som verklig. Storbritanniens kanske mest välkände nationalhjälte, vid sidan av Robin Hood, är förstås kung Arthur. Valet av kung Arthurlegenden gjordes utifrån intresse och det faktum att den är så komplex och sammankopplad med så många ställen. Det som är så fascinerande med just legenden om kung Arthur är att den, om än extremt förvanskad, troligtvis grundar sig i en verklig person. Dessutom är den gammal. Arthur sägs ha levt på 400- eller 500-talet och refereras till för första gången så tidigt som på 800-talet. Kung Arthur har även haft stort inflytande på Storbritannien i stort. Många Ortsnamn kan exempelvis härledas till legenden och ett otal filmer, tv-serier och böcker har gjorts på temat. Turism till Arthurrelaterade platser är heller inget nytt påfund. Redan för 800 år sedan reste folk för att se dessa ställen. Det är även så att legenden är ett icke-påtagligt kulturarv, men förknippas med ett flertal påtagliga kulturarv och denna blandning är intressant.

3.3.3 Valet av platser

Hur valdes då de olika platserna ut? Tanken var från början att titta på enbart Glastonbury och Tintagel och det var också med den intentionen som jag reste dit. Att jag valde just

Glastonbury och Tintagel beror på att det är två platser som har mycket starka kopplingar till Arthurlegenden. De figurerar ofta i tv-dokumentärer etc. och efter viss efterforskning fick jag klart för mig att dessa platser är bland de mest kända av kung Arthurplatserna. Resan planerades så att det fanns tid för en fri dag på varje plats och det innebar att jag fick tid att besöka tre andra platser associerade med kung Arthur i närheten av Glastonbury och Tintagel. Jag fann dessa platser intressanta ur min studies synvinkel och tillsammans med Glastonbury och Tintagel representerade de olika, men viktiga delar ur legenden. De representerade även några av de mer kända Arthurrelaterade platserna i dessa delar av England. Det är också så att studier av ett flertal platser innebär att det är lättare att upptäcka samband och få en vidare bild. Sammantaget studerades alltså sex olika kulturarv/platser med kopplingar till kung Arthurlegenden: Glastonbury Tor, Glastonbury Abbey, Cadbury Castle, Tintagel Island, Slaughter Bridge och Dozmary Pool. Alla de studerade platserna är kombinationer av påtagligt och icke-påtagligt arv utom Dozmary Pool som associeras med ett icke-påtagligt arv (Arthurlegenden) endast. Jag ansåg ändå att den var intressant och eftersom det fanns information om den i Tintagel var det en relevant plats att besöka.

3.3.4 Avgränsningar

Jag besökte inte Chalice Well i Glastonbury då Arthurkopplingen upplevdes som alltför vag. Det finns även en attraktion i Tintagel som heter King Arthur's Great Halls, men jag är osäker på om detta kan benämnas som kulturarv, då det är ett hus där man har byggt upp miljöerna ur legenden. Det är alltså ingen plats som sedan länge är associerad med kung Arthur, eller en plats där något skeende ur legenden skall ha utspelat sig. Jag besökte platsen under resan då min intention var att inkludera den i studien, men eftersom den skiljer sig så pass mycket från övriga studieobjekt så valdes den bort. Att enbart studera platsernas faciliteter, förmedling, framkomlighet och skyddsåtgärder var ett val som gjordes praktiska skäl. Autenticitet, ekonomiska frågor, hur samarbete mellan sektorerna fungerar etc. är något som inte är möjligt att undersöka genom enbart observationer. Vad jag gjorde var att titta på vad jag kan studera i min specifika studie. Jag kan till exempel inte titta på hur autentiskt det upplevs, hur samarbetet fungerar eller hur kulturarvet finansieras. Vad jag däremot *kan* titta på är hur platsen är utformad och hur den förmedlas.

3.4 Genomförande

Jag ville alltså undersöka *hur* platserna tillgängliggörs och det tog jag reda på genom att titta på framkomlighet, faciliteter, skyddsåtgärder och hur platserna förmedlas. Jag använde mig av minnesanteckningar, ett sorts observationsschema och fotografering. De fotografier jag tog användes inte enbart som ett hjälpmedel för att minnas, utan vissa av dem kommer även att användas i resultatdelen för att förtydliga och visa på viktiga företeelser. Jag använder mig alltså av skapade bilder i undersökningen. Enligt Denscombe (2009) kan det ibland vara ett problem att fotografera på vissa platser. Detta var dock ingenting som jag upplevde då det för det första var tillåtet att fotografera överallt där jag var och jag behövde heller inte tänka på hur jag uppfattades etc. eftersom det inte var människor som var huvudmotivet. Utöver fotografier förde jag även loggbok under vistelsen. Detta är mycket viktigt enligt Esaiasson *et al* (2007). Varje kväll satte jag mig i lugn och ro och skrev ner allt jag sett under dagen, saker jag tyckte var intressant eller förvånande och vilka helhetsintryck jag fick. Under vissa långa dagar med mycket intryck hände det att jag även gjorde minnesanteckningar mitt på dagen. Denscombe (2009) poängterar vikten av att använda sig av observationsscheman vilket innebär att man har bestämt i förväg vad man skall titta efter. Detta gjorde jag delvis i min undersökning då jag hade listat ett visst antal faktorer som jag studerade. Det hjälpte avsevärt

då det annars kan vara relativt svårt att minnas exakt vad som skall göras på respektive plats, speciellt när hänsyn måste tas till trötthet och liknande.

Det skall poängteras att tiden för mitt besök var i början av april, innan påskhelgen. Att inte förlägga besöken över påsk var ett medvetet val från min sida då denna helg automatiskt innebär fullbokade boenden, högre priser och mer trängsel. Detta medförde förstås att antalet turister på de berörda platserna var märkbart färre än vid högsäsong. I Tintagel fick jag höra att byn är fullpackad med folk under påskveckan och sommarmånaderna och Glastonbury har förstås sin festival på sommaren. Båda platserna är mycket populära turistorter. Jag såg alltså inte platserna som de ser ut när där är som mest besökare. Det var dock ändå en passande tid för mig då färre turister innebär att det är lättare att ta in omgivningarna. Skyltar och skyddsåtgärder blir till exempel mycket synligare. Utifrån det jag skulle studera och tidsekonomiska skäl såg jag det alltså som en fördel att resa vid den tidpunkt som jag gjorde och jag vill mena att det inte har påverkat studien på ett negativt sätt.

Jag reste tillsammans med en annan person som hjälpte mig att uppmärksamma saker. Alla platser utom Glastonbury Tor besöktes under sen förmiddag, tidig eftermiddag eller mitt på dagen. Glastonbury Tor besöktes endast sen eftermiddag och kväll (var där tre gånger allt som allt). Hit kom relativt många besökare då vi var där och fler kom när solen skulle till att gå ned. Glastonbury Abbey besöktes på förmiddagen, en kort tid efter öppning och det var då endast vi och ett par besökare till som var där. Strax kom dock en förskoleklass och allt eftersom dagen gick blev besökarna fler och fler. Mitt på dagen var parkeringen full. Vid Cadbury Castle mötte vi två besökare på vägen upp och några stycken på vägen tillbaka. Dessa kom med hundar och liknade nästan mer ortsbor än turister. Desto fler besökare hade Tintagel Island när vi var där, men det var fortfarande inte någon trängsel. Förutom en tysk skolklass var det inte alltför många turister. Jag hade väntat mig mer faktiskt. Vid Slaughter Bridge träffade vi två andra besökare under den tid vi var där. Det skall dock påpekas att det var eftermiddag och gassande solsken och kanske en dag som man hellre spenderar vid havet. Vid Dozmary Pool var vi helt ensamma, åtminstone utifrån vad jag kunde se.

3.5 Bearbetning

Fyra faktorer (framkomlighet, faciliteter, förmedling och skyddsåtgärder), baserade på litteraturen, har använts för att göra en sammanfattande beskrivning av mina observationer. Dessa faktorer valdes ut därför att de går att studera genom observationer. Autenticitet och samarbete till exempel, är något som kräver intervjuer med producenter och konsumenter. Jag konstruerade en tabell (tabell 1) innehållande ett antal analytiska faktorer där allting som har att göra med ovanstående fyra faktorer skrevs in. För att få med alla delar använde jag mig av mina fotografier från platserna, mina minnesanteckningar och förstås rena minnen. Efter att alla relevanta punkter satts in i tabellen använde jag mig av det teoretiska ramverket för att analysera mina resultat. Med utgångspunkt i tidigare forskning analyserades hur de olika faktorerna används på varje plats och om detta görs på ett bra eller dåligt sätt.

3.6 Validitet/begränsningar

När man använder sig av observationer innebär det att man ser att något *är*, men man kan inte se *varför* (Denscombe 2009). Det här skulle för vissa kunna ses som en svaghet med studien, att den är enbart beskrivande. Jag är medveten om detta, men samtidigt ser jag inte detta som ett problem i det här fallet då studien är tänkt att användas som en grund för vidare forskning och en deskriptiv ansats är därför fullt lämplig. Jag ville egentligen komplettera

undersökningen med intervjuer, men detta kunde inte genomföras på grund av avsaknad av tillstånd, kort tidsram och uteblivna svar. Jag gjorde dock en mailintervju med en person från Tintagel Visitor Centre och jag använder dessa svar som bakgrundsinformation i resultatdelen. Studien är tänkt som grund för vidare forskning och kan användas som bakgrund vid exempelvis en undersökning om hur man har arbetat när de olika platserna har utformats eller om hur lokalbefolkningen ser på kommersialiseringen av platserna. Studien blir även användbar om en undersökning skall utföras där det tittas på hur kommersialiseringen av platser skiljer sig åt beroende på olika förutsättningar.

3.6.1 Förförståelse

Jag gick in för den här undersökningen med en relativt öppen inställning. Jag hade inte några förutfattade meningar om ifall vad jag skulle få se på plats skulle vara negativt eller positivt. Kommersialisering kan i många fall ge stora negativa konsekvenser, men jag tog ändå inte för givet att det skulle vara så på platserna i min fallstudie då jag ju inte sett dem innan. Överlag har jag en föreställning om att kommersialisering många gånger är synonymt med överexploatering (vilket förstås inte alltid är fallet), men samtidigt har jag en positiv syn på Arthurlegenden och platser relaterade till den. Dessa båda synsätt balanserade upp varandra och min inställning blev därför relativt neutral, eventuellt något mer lutande åt det positiva hållet. Eftersom jag är intresserad av legenden kan jag uppleva kommersialisering associerad till den som mer positivt än negativt. Jag har alltid varit fascinerad av myter och legender och Arthurlegenden är inget undantag. Intresset för den har dock ökat på senare år tack vare en populär tv-serie. Innan jag satte igång med uppsatsen hade jag endast ytlig kunskap om legenden och därför försökte jag sätta mig in i den mer. Under studieresan till de undersökta platserna inhämtade jag också mycket kunskap om legenden, historisk relevans etc. Jag fick även mycket kunskap om den tid under vilken Arthur skall ha levt. Min förförståelse gjorde därför att jag inte betraktade de undersökta platserna som en "vanlig" turist utan med "Arthur-glasögonen" på. Men man skall då ha i åtanke att de flesta som besöker exempelvis Tintagel också har kunskap om kopplingen med kung Arthur (Orange & Laviolette 2010) eftersom legenden ju är så pass känd. Till sist skall det även nämnas att jag har besökt Storbritannien tidigare, dock inte dessa platser eller den här delen av landet. Jag hade därför ingen information om de besökta platserna grundad på tidigare besök.

3.7 Alternativa metoder

Andra sätt att utföra undersökningen på hade kunnat vara att studera de olika attraktionernas och orternas hemsidor. På detta sätt hade det varit möjligt att undersöka hur platserna förmedlas via internet, men kanske inte hur detta görs just på plats. Faciliteter och framkomlighet går även det att undersöka via internet till en viss grad, men det är förstås andrahandsuppgifter man då får tillgång till. Skyddsåtgärder är svårt att få en uppfattning om via en hemsida. Ett annat sätt att undersöka hur framkomligheten ser ut i och omkring platserna hade kunnat vara att använda sig av en av de många webbaserade karttjänster som finns tillgängliga, varav ett flertal tillhandahåller satellitbilder. Problemet med dessa är att de inte alltid är uppdaterade. En tredje variant hade varit att göra intervjuer med olika personer som på ett eller annat sätt har kopplingar till platserna, men detta innebär dock att undersökningen baseras på andrahandsuppgifter. Alla de ovan nämnda metoderna brister på ett eller annat vis och det är även därför som dessa har valts bort.

4. RESULTAT – REDOVISNING AV EMPIRISKT MATERIAL

4.1 Inledning

I det här kapitlet redovisar jag hur framkomlighet, faciliteter, förmedling och skyddsåtgärder ser ut plats för plats. I tabellen nedan är alla de undersökta platserna listade med beskrivning av platstyp, geografiskt läge och koppling till legenden. Resultatet sammanfattas i Tabell 3 och därefter följer en analysdel där resultatet analyseras utifrån den teoretiska delen.

Tabell 2. Undersökta platser

Attraktion	Typ av plats	Geografiskt läge	Arthurkoppling
Tintagel Island	Ruiner, fornlämningar, grotta	Tintagel	Födelseplats
Cadbury Castle	"Hill fort" ³	South Cadbury	Camelot
Dozmary Pool	Liten sjö	Bodmin Moor	Excalibur
Slaughter Bridge	Fält, inristad sten	Camelford	Sista striden och ev. gravplats
Glastonbury Abbey	Klosterruin	Glastonbury	Gravplats
Glastonbury Tor	Kulle	Glastonbury	Avalon

4.2 Framkomlighet

Här beskrivs hur framkomligheten ser ut på plats och även hur lätt/svårt det är att ta sig dit. Parkeringsmöjligheter är visserligen en del av framkomlighetsfrågan, men jag har valt att istället lägga detta till största delen under faciliteter. Däremot inkluderar jag entréavgifter i framkomlighet trots att detta även skulle kunna ligga underskyddsåtgärder. Mitt resonemang här är att entréavgifter inte alltid existerar för att skydda en plats, men de påverkar alltid framkomligheten då priset för att komma in tas med i bedömningen då man avgör om en plats skall besökas. I framkomligheten inkluderas även skyltar som endast är till för att visa vägen för besökarna.

4.2.1 Tintagel Island

För att ta sig till byn Tintagel är det nödvändigt att köra på små, smala, krokiga vägar. Dessa är dock skyltade. Närmaste motorväg mot öster startar inte förrän i Exeter. Byn har en enda lång huvudgata och följer man den hamnar man automatiskt vid vägen som leder ner till Tintagel Island. Det är alltså lätt att hitta dit medvetet och även att komma dit av en slump. Vid början av vägen ner till attraktionen finns en skylt som talar om vart vägen leder och det finns även en skylt som visar hur stigarna går över ön och vad som är beläget var. Tintagel Island är egentligen inte en ö utan snarare en halvö som förbinds med fastlandet med hjälp av en mycket smal klipphylla. Jag kommer dock i fortsättningen att benämna den som *ön* för enkelhetens skull. Ruinerna av ett slott från 1200-talet sträcker sig från fastlandet, över klipphyllan och en bit in på ön. Dessutom finns rester av bosättningar från 400 - 500-talet längre ut på ön. Det påtagliga kulturarvet är slottsruinerna och bosättningsresterna och för att

³ En kulle uppbyggd i terrasser som har hyst ett forntida fort. Det finns gott om sådana platser i Storbritannien.

se allt är det nödvändigt att ta sig ut på ön. Det går att enbart besöka ruinerna som är på fastlandssidan och hit tar man sig då via antingen en smal stig från byn eller från kustpromenadstigen som är lika liten. Det finns ingen handikappanpassning på dessa stigar, dock en och annan bänk. Normalt tar man sig dock till attraktionen via den ”stora” vägen. Det går två parallella vägar från byns huvudgata, ner till entrébyggnaderna. Den ena är till för de som promenerar och den andra trafikeras av en Land Rover som transporterar besökare fram och tillbaka för en mindre summa (£2 för vuxna och £1 för minderåriga). Land Rover-servicen finns där av den orsaken att entrébyggnaderna ligger nästan ända nere vid vattnet, medan själva byn är mycket högre belägen. Kortet nedan (bild 1) är taget från ön och uppe på sluttningen till vänster syns Tintagel Village. Besökscentret är de vita husen nere till vänster i bild. Närmast syns de olika stigarna som löper längs öns sluttningar. De branta sluttningarna, smala stigarna och höjdskillnaderna blir mycket tydliga.

Bild 1.

Backen som förbinder de båda platserna är väldigt lång och relativt brant på sina ställen. Vill man inte betala för att bli körd upp när man skall tillbaka igen så tar det sin lilla tid att gå. Entréavgifter till ön är £5.50 för vuxna och £3.30 för barn. Högsäsong är öppettiderna 10:00-18:00 varje dag. Enligt Rebecca S. David på Tintagel Visitor Centre kommer dock ändringar att ske som innebär att ön är stängd på vardagar under vinterhalvåret (intervju, 2011-04-19).

Väl framme väntar långa, branta trappor för att ta sig upp på ön, då den är lika hög som fastlandet. Trappan går över klipphyllan som förbinder ön med fastlandet. Det påpekas redan vid entrébyggnaderna att platsen inte är handikappanpassad på något sätt och detta stämmer mycket väl. Inte heller är det något för den höjdrädde. Den första biten är trapporna breda, men när man tagit sig över klipphyllan smalnar de av och blir mycket branta. Jag kan föreställa mig att det blir trängselproblem här under högsäsong. Det är på sina ställen så trångt att man måste stanna för att släppa förbi mötande och trappstegen är dessutom väldigt höga. Jag skall även nämna att det är samma väg när man skall tillbaka till fastlandet. Räckerna att hålla sig i finns på ena sidan när trappan löper längs bergsväggen och det finns även en extra metallstång (en liten handikappanpassning ändå kanske?) som löper längs med hela räcketen. Uppe på ön finns det små stigar och grusade vägar att följa, men det är även möjligt att promenera runt som man önskar, även att gå ända fram till klippstupen som omgärdar ön. Det

finns även en liten tunnel mitt uppe på toppen som det är tillåtet att gå igenom. Toppen på ön är relativt slät och består mest av gräs och platta klippor som lämpar sig väl att sitta på. Sluttningarna (där en stor del av 400 – 500-talsbosättningarna är belägna) är dock mer svårtillgängliga. Stigarna som löper här är mycket smala och man får se upp med var man sätter fötterna då det är höga, branta sluttningar ner mot havet. Uppe på ön finns inte några vägvisningsskyltar, men det behövs heller inte. Möjligtvis kanske vid de äldre bosättningarna på öns sluttningar. Jag följde en stig där som blev mindre och mindre tills den var nästan obefintlig och jag var till slut tvungen att vända tillbaka. Någon risk att gå vilse finns dock inte. En del av ”attraktionen” är Merlin’s Cave, som i själva verket är en tunnel som leder under klipphyllan. Denna nås via en inte alltför brant trappa ner till havet. Det skall påpekas att entréavgiften inte betalas förrän man har kommit upp för de första trapporna och den trappa som går ner till Merlin’s Cave är belägen innan dessa och är alltså öppen för alla. Grottan är möjlig att besöka när tidvattnet är lågt. Vid ebb bildas det en stor strand i bukten. Mellan trappan och stranden är det dock mycket stora stenar och det är inte helt lätt att ta sig fram.

4.2.2 Cadbury Castle

Cadbury Castle är egentligen en stor kulle, uppbyggd i terrasser. Vid foten är den skogbeklädd och toppen är grästäckt. Från toppen syns Glastonbury Tor. Det är inte helt lätt att hitta till den här platsen. Landskapet är så pass kuperat att man inte kan använda kullen som riktmärke när man kör från Glastonbury. Det finns även andra höga kullar runt omkring som den kan förväxlas med. Vägarna dit går genom relativt tätbefolkad landsbygd och vägarna, som inte är stora, löper delvis genom små byar och bostadsområden. Cadbury Castle ligger vid den lilla byn South Cadbury och skyltningen till Cadbury Castle börjar inte förrän man kört en bra bit in i byn. Vid ett tillfälle blev det nödvändigt att stanna och fråga om vägen. När skyltarna väl dök upp var det dock mycket lätt att hitta. Väl framme finns en parkering där ett antal bilar får plats. Man får gå genom en grind eller över en färast för att komma ut från parkeringen och därefter följer man bilvägen en bit enligt vägvisningsskyltar. Det finns inte några entréavgifter. När vi kom till ett vägskäl en kort bit därifrån var vi tvungna att fråga en man i traktor om vägen. Senare upptäckte vi dock att traktorn hade blockerat skylten så i vanliga fall hade den varit synlig, dock är den något överväxt. Hade man inte vetat att det var rätt väg är det troligt att man gått förbi då det endast är en liten stig som går in mellan baksidan av två hus. Detta syns i bild 2 nedan. Stigen fortsätter in i buskarna mellan huset och den blå bilen.

Bild 2.

Stigen börjar strax stiga uppåt och underlaget är ojämnt och något halt då det består av packad lera och stenar. Halvvägs upp finns en grind som är till för traktorer att köra igenom. Den är dock låst och besökare som kommer till fots får gå igenom en trång roterande grind. Den är så pass trång att större ryggsäckar måste tas av och lyftas över. Man kan alltså inte säga att platsen är handikappanpassad på något sätt. Vägen fortsätter sedan uppåt ut ur skogen. Där blir den en liten stig och det är möjligt att promenera runt som man önskar på toppen. Toppen är relativt platt, men kanterna är branta och stigen som går längs dem är mycket smal och lite svår att ta sig fram längs på minst ett ställe.

4.2.3 Dozmary Pool

Dozmary Pool är belägen mitt ute på Bodmin Moor, cirka fem minuters bilväg från det populära, enligt ryktet hemsökta värdshuset Jamaica Inn, associerat med författaren Daphne du Maurier. En motorväg passerar alldeles förbi värdshuset där man kör av och in på en mindre väg. Det finns en liten vägskylt som visar med en pil åt vilket håll som Dozmary Pool ligger. Härifrån slingrar sig en smal väg ut på heden. Den verkar mest trafikeras av traktorer mellan de närliggande bondgårdarna. Det finns inga fler skyltar, men sjön är väl synlig från vägen. Dock finns en annan större sjö på andra sidan av vägen och den enda anledningen till att jag visste vilken av dem som var Dozmary Pool var en medtagen karta och att jag sett bilder tidigare. Parkeringsplats finns inte utan man får antingen ställa bilen på någon av de små sidovägarna eller på en plats vid sidan av vägen där lite mer utrymme finns. Det finns heller inte några anvisade utsiktsplatser och för att kunna ta ett kort av sjön var jag tvungen att kliva över ett traktorspår och klättra upp på en dikeskant, samtidigt som jag var försiktig för att inte snärja in mig i gammal taggtråd. Några entréavgifter eller dylikt fanns förstås inte.

4.2.4 Slaughter Bridge

Denna plats är belägen tio minuter inåt land från Tintagel vid River Camel och River Alan. Vägen dit är relativt liten, men det finns skyltar som gör det lättare att hitta. Man kör upp på en grusparkering alldeles invid vägen och går genom ett litet besökscenter (The Arthurian Centre) där man betalar en entréavgift på £3. Därefter fortsätter man ut från baksidan av centret och följer en liten promenadstig över en äng, genom en fårhage och ner i en liten skog genom vilken ett vattendrag flyter. Man korsar vattendraget och en väg och kommer fram till en liten äng. Det är här som slaget vid Camlann skall ha stått och några hundra år senare stod det faktiskt ett slag här också, vilket är vetenskapligt dokumenterat. Stigen följer ängen en bit. Man kan välja om man vill gå raka vägen ner till King Arthur's Stone (stenen med inskriptionen från 500-talet) eller att gå en lite längre väg där resterna av en gammal trädgård finns att se. När stigen viker av från fältet övergår den i en träbro som leder längs med vattendraget, en bit ovanför marken. Väl framme vid slutet på bron ser man ner på stenen några meter nedanför den lilla träbalkongen där man står. Det är samma väg dit som tillbaka, men då uppförbacke större delen av vägen. Slingan är ändå relativt kort och att gå hela i rask takt tar kanske 30-45 minuter. Det finns ett par grindar att passera vilka skall stängas efteråt. Trappor finns på ett ställe, men om man väljer att gå den lite längre vägen slipper man detta. Terrängen är visserligen kuperad, men backarna är inte alltför branta. Att köra bil fram till stenen är inte möjligt. Det går en liten väg fram till slagfältet, men denna leder till ett privat område och används alltså inte av turister.

4.2.5 Glastonbury Abbey

Glastonbury är inte en stor by och det är skyltat till klostret som ligger alldeles bredvid byns centrum. Så det är inte särskilt svårt att hitta. Man kan köra bil eller promenera från något av

alla de B&B's som finns i området. Man kan även åka med "the Tor Bus" som även går till Glastonbury Tor, därav namnet. Väl framme vid klostret kommer man först in i en byggnad där man betalar en entréavgift på £6 och sedan kan man välja på att först se en utställning eller gå direkt ut till ruinerna. Det finns en karta att få över området som visar var allting finns. Klosterområdet är mycket stort och det går en grusad väg i en slinga kring området, man kan välja att gå en kortare eller längre väg. Det är också möjligt och tillåtet att gå på gräsmattan och mellan ruinerna. Hela området är väldigt öppet och tillgängligt och det är inte några problem eller förbud mot att gå runt överallt eller att röra vid ruinerna. På området är det fullt möjligt att ta sig fram för de flesta, även de som exempelvis sitter i rullstol. På ett ställe kan man gå ner i en av ruinerna via en trappa, men själva området är annars platt.

4.2.6 Glastonbury Tor

Det finns flera sätt att ta sig upp på toppen av Glastonbury Tor, den stora kullen som reser sig över Glastonbury Village. Det finns en promenadväg från ytterkanten av byn på ena sidan av kullen och en bilväg från ett villaområde på andra sidan (baksidan). Bilvägen går endast fram till en viss punkt, därefter är det en iordningställd gångväg upp till toppen på vardera sidan. Det finns dock inte någon parkering där bilvägen slutar och gångvägen tar vid. Alltså kan man inte ta bilen upp. Parkering finns inte heller på bysidan. Vill man ta sig upp på Glastonbury Tor är det parkering nere i byn som gäller och sedan antingen promenad till toppen eller så åker man med "the Tor Bus" som kör turister upp till början på gångvägen på baksidan av kullen och tillbaka ett flertal gånger per dag under sommarhalvåret. Priset för detta är £3 och hälften för minderåriga och bussen går flera gånger per dag. Någon entréavgift till själva kullen eller tornet på toppen förekommer dock inte, det är fritt tillträde för allmänheten året runt, dygnet runt. För att komma till gångvägen på baksidan passerar man först en grind och sedan en till längre upp. Det är trappor på stora delar av vägen och den sista biten är det smalt och mycket brant. Ett felsteg kan resultera i ett fall nerför en lång, brant sluttning. Det finns heller inte några räcken att hålla sig i. Vägen upp från bysidan är dock inte lika brant. St. Michael's Tower heter tornet som står på toppen av kullen och här kan man gå ut och in som man vill. Marken runt tornet är asfalterad. Eftersom kullen är så pass hög syns den tydligt på långt håll och kan alltså användas som riktmärke när man skall till Glastonbury.

4.3 Faciliteter

Här inkluderas restauranger, toaletter, butiker, parkering etc. Allt sådant som är konstruerat för att öka bekvämligheten för besökarna.

4.3.1 Tintagel Island

Det finns ett litet antal större parkeringar uppe i byn som är avgiftsbelagda. Där finns även plats för bussar. Parkering vid entrébyggnaderna finns inte. Entrébyggnaderna består av två större hus. I det ena ryms en souvenirbutik och ett utrymme där en introduktionsvideo och ett mindre antal utställningsföremål visas. Framför introduktionsvideon finns en bänk för dem som vill titta. I hus nummer två finns ett café med plats för relativt många personer. Det finns plats att sitta såväl ute som inne. Här säljs bakelser, scones, te, smörgåsar etc. Toaletter finns också. I souvenirbutiken säljs en guidebok och en mängd olika Arthurinspirerade föremål. Det är leksaker och böcker, men även souvenirer av lite finare kvalitet, inklusive olika typer av godis. Böckerna är både faktaböcker och skönlitterära verk, bland annat en upplaga av Malorys klassiska *Morte D'Arthur*, ett av de kända verken om Arthur. Själva biljettkontrollen är som tidigare nämnts belägen en bit uppför de första trapporna och detta är endast en liten stuga utan övriga faciliteter. Uppe på ön finns inte några byggnader eller ens bänkar att sitta

på. Inte några bekvämligheter för besökaren alltså. Dock är bergshällarna fullt dugliga att använda som sittplats.

4.3.2 *Cadbury Castle*

Parkeringen som finns är grusad och antalet bilar som får plats är inte särskilt många. Det är en grusad parkering som ligger alldeles intill en större bondgård. Hönor och tuppar spatserar därför omkring runt bilarna. Längs med stigen upp till toppen finns en skylt som gör reklam för "The Camelot" där det uppenbarligen finns en restaurang, men det handlar snarare om bybor som vill passa på att göra sig en förtjänst på kulturarvet. Några andra faciliteter finns inte på platsen och det finns överhuvudtaget inte mycket indikationer på att det finns en attraktion här. Bild 3 visar det mycket lantliga parkeringsområdet. Den stora byggnaden är bondgården och en höna är ute och går. Parkeringen är i det lilla grönområdet till höger i bilden.

Bild 3.

4.3.3 *Dozmary Pool*

Det fanns ingen kommersialisering alls. Inga faciliteter för turister utan enbart bondgårdar och hagar för djur. Det enda som antydde att här fanns något värt att se var den lilla skylten vid Jamaica Inn. Det skall dock nämnas att Jamaica Inn får ett stort antal besökare dagligen och här finns alltså alla faciliteter som en besökare till Dozmary Pool kan tänkas behöva.

4.3.4 *Slaughter Bridge*

Längs med stigen finns en bänk med bord, men ingenting annat. Besökscentret består av två rum. I det första säljs souvenirer och entrébiljetter. Souvenirerna är såväl böcker som riddarstatyer och andra typer av prydnadsföremål etc. I nästa rum finns en utställning med Arthurrelaterade föremål, annan info och deltagande aktiviteter för besökarna. När man kommer ut på baksidan av centret ser det nästan ut som om man hamnat i någons trädgård. Runt omkring är även vanliga hus. Försäljning av mat och dryck förekommer till viss del. Det finns också ett lekställe för barn. Parkeringen har plats för ett flertal bilar och består av en grusad plan.

4.3.5 *Glastonbury Abbey*

Det finns en stor, avgiftsbelagd parkering vid ingången. Två stycken separata souvenirbutiker finns, varav den ena är större än den andra. Här säljs ett stort antal Arthurrelaterade föremål, men även saker relaterade till New Age, kristendom, änglar etc. Det är mycket böcker, såväl

fakta som fiktion, en stor del barnböcker och även planscher, statyer, brevöppnare, vykort, dukar, t-shirts etc. Även om många av böckerna är vetenskapliga så upplevs alla dessa produkter som mycket turistiska. Det finns också en karta som markerar ut de olika platserna med Arthurkopplingar i Storbritannien. Man kan säga att souvenirerna speglar den stora blandning av trosföreställningar som finns i Glastonbury. Det säljs också mycket böcker på olika teman och då väldigt många som på ett eller annat sätt behandlar Arthurlegenden. Utöver detta finns biljettluckor och en lite större utställning (mer om denna under avsnittet förmedling). På klosterområdet finns bänkar och även ett litet naturområde som är hemvist åt grävlingar. Genom detta löper en mindre stig. Under sommarmånaderna och tidig vår och höst finns ett litet café på platsen. Det kommersialiserade området utanför själva klosterområdet syns nedan i bild 4. Till höger är den största souveniraffären och till vänster går vägen ut till byns lilla torg och bilvägen.

Bild 4.

4.3.6 Glastonbury Tor

Det finns en bänk halvvägs upp för kullen, men den ser så pass ranglig ut att man inte gärna sätter sig på den. Ytterligare faciliteter finns inte, utom möjlighet att sitta inne i St. Michael's Tower.

4.4 Förmedling

Förmedling inkluderar informationstavlor, deltagande aktiviteter, guider etc. Alltså hur man ger en bild av och berättar historien om kulturarvet.

4.4.1 Tintagel Island

Vid såväl början av vägen ner till ön som vid entrébyggnaderna står en skylt med texten ”*Tintagel Castle, Castel Dyntagell, Legendary birthplace of King Arthur*”. Under detta står öppettider och faciliteter listade samt övrig information som jag skall återkomma till i avsnittet om skyddsåtgärder. Den korta introduktionsfilmen som visas i den ena entrébyggnaden är frivillig att se på och bär titeln ”*Searching for Arthur*”. Filmen behandlar platsens kopplingar till Arthurlegenden (vilket är huvudtemat), men inkluderar även information om hur det verkligen kan ha sett ut här en gång i tiden. Den avslutas med ett konstaterande som är i stil med att det är omöjligt att veta huruvida en kung Arthur har varit här eller inte och att det är upp till besökaren att bilda sig en egen uppfattning. Det finns en

glasmonter i vilken man visar upp en replika av stenskrävan med inskriptionen tillsammans med en kruka. En texttavla berättar hur stenskrävan hittades och frågar sig vad inskriptionen skulle kunna betyda. ”Evidence of a king?” lyder en del av rubriken. Texten talar också om att detta inte är originalskrävan, men nämner ingen anledning till varför så är fallet. Tonen i denna text avspeglar introduktionsfilmen; det faktum att man *inte vet* betonas. Utöver denna glasmonter finns även en ringbrynja som besökare kan känna på för att kunna se hur tung den är. I souvenirbutiken finns kända, skönlitterära böcker om kung Arthur och även en säsong av tv-serien *Merlin* finns att köpa. Det finns även några gratisbroschyrer om Cornwall och England generellt.

Om man vill ha information om de olika platserna på ön samtidigt som man är där så är det nödvändigt att köpa en guidebok i souvenirbutiken. Alla olika områden och ruiner på ön markeras med numrerade skyltar. Det finns ingen information utan endast ett nummer på dessa skyltar. Detta nummer motsvaras av nummer i guideboken vid vilka man finner en text om det som skyltarna markerar. Det är alltså nödvändigt att själv gå runt och läsa under besöket. I bild 5 visas ett exempel på hur förmedlingen ser ut på större delen av Tintagel Island. Det enda som markerar ruinerna är nummerskylten.

Bild 5.

Guideboken börjar med en introduktion till öns Arthurkopplingar, men fortsätter sedan att berätta det man vet om de numrerade platserna. Dessa varvas dock med små noteringar om Arthurlegenden. Det finns även en faktaruta som behandlar stenskrävan med den förmodade Arthurrelaterade inskriptionen, som hittades 1998. Här berättar man om både vad som talar för och emot en koppling till kung Arthur. Mot slutet av boken finns ett helt kapitel tillägnat kung Arthur och hur han har kopplats ihop med ön. Till sist skall det nämnas att det finns en faktaruta om hur storfilmerna *Knights of the Round Table* (med Robert Taylor och Ava Gardner) spelades in på platsen, med fokus på en av de lokala statisterna. Även om man kan säga att boken fokuserar till största delen på det påtagliga arvet, det vill säga ruinerna och bosättningarna, så präglas den ändå mycket av Arthurlegenden och om de delar som berör legenden skulle tas bort så skulle boken bli väsentligt mycket mindre.

På ett fåtal platser på ön finns större skyltar med mer information och målade bilder. En av dessa skyltar berättar om hur troligt det är att Arthur en gång i tiden var där, vilka som har varit där vid samma tid och senare etc. Ytterligare en skylt finns vid ruinerna av slottet från 1200-talet och här får besökaren veta lite mer om denna tid. På en tredje skylt finns en målning av hur det kan ha sett ut på ön på 1200-talet och under den finns följande text:

The history of Tintagel spans nearly 2000 years and is still shrouded in mystery. What is known provides little basis for the Arthurian legend. However, when the mists come swirling through Merlin's cave it is easy to see how the myth has survived to this day.

Andra skyltar berättar om hur platsen har bildats genom olika naturkrafter och även om hur den har utnyttjats av människor genom tiderna. En skylt vid tunneln på öns topp berättar lite mer om den, men det finns inte några bilder här. Bilderna på ovanstående skyltar har inte någon koppling till kung Arthur, vare sig texten behandlar legenden eller ej.

4.4.2 *Cadbury Castle*

Förmedlingen av Cadbury Castle består i en skylt på parkeringsplatsen och en likadan en bit upp längs stigen, invid grinden. På dessa skyltar beskrivs platsens historia, vad fortet kan ha använts till och varför det associeras med kung Arthur. Det finns även ett par ritningar över området. Cirka en fjärdedel av utrymmet tillägnas Arthur. På toppen av kullen finns en rund riktningsvisare i sten som visar avståndet till olika platser varav flera är associerade med kung Arthur, bland annat Glastonbury Tor. Några informationsskyltar uppe på kullen finns överhuvudtaget inte.

4.4.3 *Dozmary Pool*

Ingenting mer än en liten skylt märker ut platsen och den förmedlas inte på något sätt till besökare. Det faktum att skylten är där skulle visserligen kunna tas som en referens till legenden. Varför annars märka ut en liten sjö när en mycket större alldeles bredvid inte märks ut? Inga informationsskyltar, guider eller besökscenter. Här finns dock heller inte något påtagligt arv såsom ruiner eller dylikt att berätta om eller luta legenden mot. Däremot skall det nämnas att i en broschyr med en karta över Arthurrelaterade platser i Cornwall (King Arthur's Cornwall – Discovery Trail) så är Dozmary Pool utmärkt med både bild och information om dess betydelse för legenden.

4.4.4 *Slaughter Bridge*

Inne i besökscentret finns broschyrer och information om lokal arkeologi bland annat. Utställningen ("Land of Arthur") visar bland annat föremål som hittats vid arkeologiska utgrävningar, men den visar också upp rekvisita från filmen *Excalibur*. Det finns även en bildutställning om denna film. En deltagande aktivitet finns där man kan göra egna tryck på papper med hjälp av kriter utifrån framlagda mönster ("brass rubbing"). Det framgår inte riktigt om detta är för barn eller vuxna eller båda delar. Man uppmuntras i alla fall att göra en egen souvenir att ta med sig. När entréavgiften är betald delas två informationsblad ut som behandlar Arthurkopplingarna, platsens historia och steninskriptionen och visar en karta över området tillsammans med beskrivningar av vad man ser längs vägen. Det finns fyra informationsskyltar längs med hela stigen. Det finns även vissa föremål som barnen kan titta efter längs med vägen och fylla i en lista allt eftersom de hittar fler ("Grail Trail").

Informationsskyltarna innehåller nästan enbart text och är mycket omfattande. Den första behandlar slagfältet och börjar med ett citat ur Geoffrey of Monmouths skrifter, följt av en kort beskrivning av en tidningsartikel angående upphittandet av gamla föremål på platsen på 1800-talet. Nästa skylt fortsätter med ett citat av ytterligare en författare och därefter följer information (taget ur en senare skrift) om hur Arthur bedrev krigsföring och även information

om det verkliga slag som faktiskt tog plats här, dock ett par hundra år efter Arthurs tid. Vid King Arthur's Stone fortsätter skyltarna i samma stil med citat av kända författare. Man berättar också historien om hur stenen upphittades och om hur inskriptionen har tolkats av olika forskare. Information om själva inskriptionen ges stort utrymme. Bild 6 visar ett exempel på den stora mängd information som besökarna tillhandahålls på varje skylt. Att läsa allt som står på skylten tar relativt lång tid för besökarna och det finns som synes inte några bilder som bryter av texten.

Bild 6.

4.4.5 Glastonbury Abbey

Vid entrén tilldelas besökarna en karta över området med lite kort information och där nämns även Arthur och Guinevere och grav- och fyndplatsen pekas ut. Det finns också en broschyr om vad som finns att göra i Somerset och däri är en liten del dedikerad till Arthur. I en annan broschyr om Glastonbury Abbey har man tillägnat Arthur (med text och bild) 1/12 av broschyrens utrymme, men denna broschyr finns inte i klostret. I souvenirbutiken finns skönlitterära böcker om kung Arthur. Guideböcker och ljudguider finns. Det finns en utställning om platsen inomhus som till största delen handlar om klostrets historia, gamla arkeologiska fynd etc. En liten del av utställningen behandlar dock kung Arthur. Här berättar man om hans kopplingar till Glastonbury och historien om hur graven hittades. Det nämns att fyndet skulle kunna vara ett påhitt, men man säger ingenting om att det verkligen var så, utan enbart att det har debatterats om detta. Man visar även upp en del av ett föremål som enligt en arkeolog skulle kunna vara en del av den grav som restes över Arthur och Guinevere efter att de skulle ha hittats. All denna information återberättas tillsammans med olika målningar och ritningar. En guide på plats finns till hands för att besvara eventuella frågor. Informationen som finns handlar om historiska fakta och om hur bevarandet av platsen går till. I samma rum som utställningen har man iordningställt samma deltagande aktivitet som i The Arthurian Centre vid Slaughter Bridge, det vill säga så kallad "brass rubbing". Det finns också en modell av området. Utomhus markeras Arthurs och Guineveres förmodade grav och tidigare gravplats med två små skyltar. Bild 7 visar texten på en av skyltarna. Som synes är rubriken på skylten "Site of King Arthur's Tomb". Potentiella tvivel angående gravarnas äkthet syns först senare i texten.

Bild 7.

Dessa två platser är det enda som är relaterat till Arthur i utomhusområdet. Det finns ett stort antal skyltar som berättar vad som förr i tiden var placerat var, men det finns inte någon ytterligare information på dessa skyltar. En annan typ av skylt visar hur hela området en gång i tiden såg ut. Den enda byggnaden som fortfarande är intakt är munkarnas kök och detta har återskapats så som det troligen en gång såg ut. Här inne finns flera rader med stolar för besökare som används vid exempelvis de guidade turer som ges.

4.4.6 Glastonbury Tor

Det finns en skylt som hänvisar besökare till "the Tor" att även förlägga ett besök i Glastonbury Abbey. Här har även information om och bilder på klostret inkluderats. På ytterligare en skylt finns mer information om platsen, tillsammans med bilder. Här ges besökaren en bild av vad det är för en plats, hur den sköts om, hur pilgrimer har vallfärdat hit, tornets historia och av National Trust som förvaltar platsen. På toppen, bredvid St. Michael's Tower finns en riktningsvisare i sten som liknar den på Cadbury Castle. Inne i St. Michael's Tower finns en platta på väggen där det står om platsens geografi och vilka arkeologiska fynd som gjorts. Det görs inte några referenser till kung Arthur på någon av informationstavlorna.

4.5 Skyddsåtgärder

Detta kan vara restriktioner för vart besökarna får gå eller vad de får göra, i form av exempelvis skyltar. Det kan även vara inhägnader, inglasade föremål eller andra typer av avspärrningar. Jag inkluderar även den information om bevarandeåtgärder som ges till besökarna.

4.5.1 Tintagel Island

Inte några delar av ön är avspärrade för besökare utom en brunn, men detta är snarare för besökarnas säkerhet. Likaså finns ett räcke runt ena delen av en tunnel uppe på ön. Detta fungerar enbart som ett sätt att förhindra att besökare ramlar ner i tunneln. Öppningen i den andra änden är utformad på ett synligare sätt och här finns således inte något stängsel. Besökare ombedes via skyltar att inte klättra på ruinerna, men det finns inte några vakter eller andra åtgärder för att säkerställa att denna uppmaning efterlevs. Detta syns mycket tydligt i bild 8, där besökare sitter på ruinerna av ett gammalt kapell och beundrar utsikten. Inga skyltar eller avspärrningar finns att se.

Bild 8.

Det är alltså egentligen relativt fritt fram för icke-laglydiga besökare att klättra bland ruinerna som de behagar. Det görs dock tydligt på skyltar vid entrén och början på vägen ner att det är olagligt att med flit skada platsen. Det är heller inte tillåtet att röka eller använda metalldetektorer. Barn måste hållas under kontroll och hundar i koppel. Varningsskyltar för bland annat stup, ojämnt underlag, inkommande tidvatten och branta trappor finns på ett flertal platser på ön och även redan på vägen dit. Det finns också en skylt på ön som varnar för brandrisken. Den påtalar att en brand på ön riskerar att skada kulturarvet och på så sätt kan platsens historia gå upp i rök. De flesta varningsskyltarna upplevs ändå vara där för besökarnas säkerhet och inte av bevarandeskäl. Vissa (som de om att inte klättra på ruinerna) tjänar förstås dubbla syften. Utställningsföremålen som finns i den ena entrébyggnaden är inglasade i en monter och stenskrivan som visas upp där är en replika.

4.5.2 Cadbury Castle

Det finns en grind, men den är till för boskap och har alltså ingen bevarandefunktion. På informationsskyltarna vid parkeringen och längs stigen upplyses besökaren om att platsen är att betrakta som ett Ancient Monument och skyddas därefter. Utgrävningar och användning av metalldetektorer är därför strängt förbjudet. Hundar måste kopplas när det är boskap på området. Det finns även en skylt vid början av stigen som talar om att besökare måste hålla sig till stigen och hålla hundar kopplade. Det står också att man skall tänka på hur man parkerar och att bilar inte får köra in där. Ytterligare restriktioner eller dylikt för besökare finns inte.

4.5.3 Dozmary Pool

Det finns inte några skyddsåtgärder, som exempelvis restriktioner, som är synliga för besökare.

4.5.4 Slaughter Bridge

Det finns grindar, men de är snarare till för att hålla fåren inne. Längs med stigen och på slagfältet finns ett antal arkeologiska utgrävningar varav några är avspärrade med mycket låga rep och är relativt lätta för besökare att komma åt om de skulle vilja. En skylt talar om att man inte får kliva i vattendraget. King Arthur's Stone är skyddad på så vis att det endast är möjligt

att betrakta den från träbalkongen och det är förbjudet att klättra ner till den. Dock verkar detta förbudet endast gälla för att skydda flodbanken. Den information som finns om lokal arkeologi får nästan betraktas som en form av bevarandeinformation, dock inte konkret sådan.

4.5.5 Glastonbury Abbey

Det görs mycket tydligt att de pengar som betalas vid inträde går till restaurering/bevarande av byggnaderna. Det finns även möjlighet att lämna extra bidrag och detta uppmuntras till flera gånger. Det finns inte några direkta restriktioner för turisterna vid ruinerna utan det är möjligt att gå i princip överallt. Några få områden är inhägnade med en låg kedja. De enda tydligt skyltade restriktionerna är ovidkommande för undersökningen då det ena är att man inte skall avvika från stigen i det lilla naturområdet där grävlingarna bor och det andra att man inte skall äta av den mat som placerats ut i ett återskapat kök i den enda byggnaden på området som fortfarande är intakt. Det finns inga avspärningar vid de platser där Arthur och Guinevere skall ha hittats och begravts.

4.5.6 Glastonbury Tor

Det finns skyltar om att man inte skall kliva på gräset och detta är för att förhindra erosion. Grindarna som finns (två stycken) är till för att hålla boskap inne/ute snarare än att utgöra ett hinder för turister. Anställd personal finns inte på plats. En donationslåda för bidrag finns. På den har en skylt satts upp där besökarna informeras om varför: "It takes a great deal of time and effort to maintain the Tor for visitors. Please help the National Trust in its work. All donations go to the Tor." En skylt har också satts upp som uppmanar besökare att respektera den här speciella platsen och påtalar att det är förbjudet att göra upp eld och att campa här.

4.6 Resultat

I tabell 3 sammanfattas resultatet av ovanstående beskrivningar. Här kan man se vilka faciliteter och skyddsåtgärder som finns på varje plats, hur platserna förmedlas och hur lätt- eller svårframkomliga de är. Tabellen tydliggör även vilka skillnader som finns.

Tabell 3. Resultat

	Tintagel Island	Cadbury Castle	Dozmary Pool	Slaughter Bridge	Glastonbury Abbey	Glastonbury Tor
Framkomlighet	Skyltat Land Rover-service Ej handikappanp. Branta trappor Entréavgift Betyd. höjdskillnader Närhet t. turistomr.	Viss skyltning Fritt tillträde Höjdskillnader Ojämnt underlag Ej handikappanp. Små tillfartsvägar Boskapsgrindar	Fritt tillträde En skylt Små tillfartsvägar Förväxlingsrisk Närhet t. turistattr. Närhet t. motorväg	Skyltat Entréavgift Närhet t. turistomr. Promenadstig Viss höjdskillnad Boskapsgrindar	Skyltat Entréavgift Grusad väg Ej höjdskillnader Lättframkomligt Närhet t. turistomr. Busservice	Betyd. höjdskillnader Branta trappor Asfalterad gångväg Fritt tillträde Närhet t. turistomr. Busservice Boskapsgrindar
Faciliteter	Närhet till p-plats Souvenirbutik Café Toaletter	P-plats	-	P-plats Souvenirbutik Viss förtäring Bänk	P-plats Souvenirbutiker Bänkar	Bänk
Förmedling	Märkt gångväg Film Ref. till legenden Populärkult. infl. Utställning Information	Märkt gångväg Ref. till legenden Information	-	Delt. aktiviteter Märkt gångväg Information Ref. till legenden Populärkult. infl. Utställning	Delt. aktiviteter Märkt gångväg Information Ref. till legenden Populärkult. infl. Utställning Guider, ljudguider	Information Märkt gångväg Rek. närliggande attr.
Skyddsåtgärder	Regler för besökare Bevarandeinfo. Anv. av kopior Inglasad monter Viss avspärning	Regler för besökare Bevarandeinfo. Inga avspärningar	Ingen besökskontroll Inga avspärningar	Regler för besökare Bevarandeinfo. Viss avspärning	Bevarandeinfo. Viss avspärning	Regler för besökare Bevarandeinfo. Inga avspärningar

5. RESULTAT - ANALYS

5.1 Inledning

Här analyseras resultaten av studien. Vilken betydelse har de olika faktorerna för medveten kulturarvsturism? Kan några särskilda mönster urskiljas? Jag har här använt mig av litteraturen och då bland annat Moscardos (1996) typologi om vad som leder till medvetna besökare eftersom dessa är en del av positiv kommersialisering.

5.2 Faciliteter

Kulturarvet måste göras om till en säljbar produkt för att turister skall lockas att komma dit (Robb 1998). Detta har gjorts till större del i Glastonbury Abbey, vid Tintagel Island och Slaughter Bridge. Vid de två första platserna speglades även detta i besöksantalet under den tid som jag var där. Motsatsen var Dozmary Pool som helt saknade kommersialisering. Här lyste även besökarna med sin frånvaro. Dock finns Jamaica Inn i närheten och där finns alla tänkbara faciliteter. Landskapet runt omkring sjön lämpar sig kanske inte heller så bra för turistisk utveckling då den ligger mitt ute på heden med mycket jordbruk runt omkring. Ju mer faciliteter som finns desto högre entréavgifter är det möjligt att ta ut enligt McKercher och du Cros (2002) och detta speglas i de undersökta platserna. De tre som har mest faciliteter är också de enda tre som tar ut entréavgifter. McKercher och du Cros (2002) menar vidare att kulturarv som blir lyckade attraktioner ofta är belägna på natursköna platser och detta stämmer mycket väl in på speciellt Tintagel Island som ligger vid en otroligt vacker kuststräcka. Rebecca S. David på Tintagel Visitor Centre anser till exempel att Tintagel har många kvaliteter utöver Arthurlegenden som lockar turister och då bland annat det vackra landskapet (intervju, 2011-04-14).

Det räcker dock inte med att ha en naturskön plats utan vissa nödvändiga faciliteter måste tas fram (Carter & Grimwade 1997), vilket har gjorts på majoriteten av de besökta platserna. På dessa har mestadels endast nödvändiga faciliteter tagits fram. På exempelvis Glastonbury Tor finns en bänk att sitta på, men inte så mycket mer då själva platsen har värnats om. Detta är mycket bra (Millar 1989). Det är egentligen ingen av platserna som upplevs som direkt överexploaterad. Vid Glastonbury Abbey finns två souvenirbutiker, kanske hade det räckt med en, men det är inget som påverkar intrycket av platsen. Båda souvenirbutikerna är dock mycket kommersialiserade. Vad är då egentligen en bra souvenirbutik? Detta beror förstås på vad den innehåller. Ökad kunskap och förståelse ger medvetna besökare (Moscardo 1996; Nuryanti 1996) och då måste man fråga sig om förutsättningar för detta finns i butikerna. I Glastonbury Abbeys souvenirbutiker finns ett stort antal böcker. Flera av dem är inte baserade på vetenskapliga fakta, utan är snarare skönlitterära, alternativt behandlar vetenskapligt tvivelaktiga ämnen. Det är som McKercher och du Cros (2002) säger, att det byggs på myter när kommersialisering sker och det behöver inte vara historiskt korrekt för att attrahera besökare (Hughes & Carlsen 2010). I Tintagel Islands souvenirbutik finns också ett stort antal böcker vilket innebär ökad kunskap för besökarna, men även här blandas fakta med fiktion. Det finns till exempel en säsong av tv-serien *Merlin* som varken bottenar i historiska fakta eller likhet med legenden. Vid Slaughter Bridge säljs inte någon större mängd böcker överhuvudtaget, utan det är mer souvenirartiklar och prydnader varvat med utställningsobjekt och broschyrer. Dock kan inte detta ställe anklagas för att inte bidra till ökad kunskap, det är bara så att den kunskapen finns på andra ställen än i souvenirbutiken.

5.3 Framkomlighet

Det är viktigt att kulturarvet inte blir för distanserat från det samhälle där det hör hemma (Carter & Grimwade 1997). En iakttagelse är att de undersökta platserna har lyckats med detta i relativt stor utsträckning. Glastonbury Tor, Cadbury Castle och Dozmary Pool är alla tillgängliga för allmänheten och är integrerade i landskapet. De är till och med en del av landskapet på olika sätt. Även om inträde måste betalas vid Slaughter Bridge är området inte avspärrat utan snarare en naturlig del av landskapet. Tintagel Island är den plats som är mest distanserad från lokalsamhället, men samtidigt är delar av kulturarvet möjliga att besöka utan entréavgift. Det kan råda oenighet om entréavgifter eftersom kulturarvssektorn ofta anser att alla skall kunna ta del av kulturarvet (Garrod & Fyall 2000). I Tintagel är det entréavgift till ön, men inte för att komma ner till stranden och Merlin's Cave. Dessutom kan stora delar av ön ses från land och slottsruinerna från landsidan är möjliga att besöka för alla, utan betalning. På detta sätt har en balans uppnåtts. Platsen ingår även i den grupp av attraktioner som man kan besöka med ett English Heritage Pass. Vid Slaughter Bridge är det däremot betala eller inget se som gäller. Men troligtvis undrar lokalbefolkningen varför man vill betala för att se en äng och en sten. Integration i lokalsamhället är extra viktigt på de platser där kulturarvet befinner sig mitt ibland där folk bor (Nuryanti 1996). Glastonbury Abbey är det kulturarv som mest utmärker sig som en sådan plats. Platsen är delvis avskärmad från byn med hjälp av en stenmur, men samtidigt är den också en integrerad del av Glastonbury och ruinerna passar väl ihop med byns övriga gamla byggnader. Det är för lokalbefolkningen möjligt att se ruinerna utifrån och alltså då utan att betala. Dock syns de förstås inte lika bra som om man hade varit inne på området.

Närhet till ett tätbefolkat område eller ett turistområde betyder större antal besökare enligt McKercher och du Cros (2002). Tintagel Island är belägen i Cornwall som är en av Storbritanniens stora turistdestinationer. Dessutom ligger byn alldeles i närheten och även om det är en mycket liten by så finns det ändå en befolkning. Dozmary Pool är, som jämförelse, lantligt beläget mitt ute på Bodmin Moor, med några mindre bondgårdar som närmaste grannar. Glastonbury Tor och Glastonbury Abbey ligger i ett relativt tätbefolkat turistområde. Hit vallfärdar många varje år för att besöka Glastonbury Festival bland annat. Slaughter Bridge ligger mera lantligt, men har samtidigt närheten till Tintagel och havet. Cadbury Castle ligger längre bort från turistattraktioner och tätorter och det var heller inte särskilt många besökare där då platsen besöktes.

Stigar och gångvägar kan konstrueras för att öka framkomligheten (Carter & Grimwade 1997) och detta har gjorts på alla platser utom Dozmary Pool, vilken som bekant inte har modifierats på något synligt sätt. Tintagel Island är den attraktion som kan räknas som störst av de jag besökte, men framkomligheten är på intet sätt bäst här. Platsen är mycket svårtillgänglig. Glastonbury Abbey är den näst största attraktionen och här finns stora, fina gångvägar. Platsen har gjorts mer attraktiv genom att öka framkomligheten (McKercher & du Cros 2002). Tintagel Island är istället attraktiv av andra skäl och då bland annat det svårtillgängliga och spektakulära läget. Hade attraktionen istället befunnit sig på en platt åker hade den antagligen inte dragit lika många besökare (McKercher & du Cros 2002).

5.4 Förmedling

Kulturarven får heller inte distanseras från lokalsamhället i förmedlingen, då ökad förståelse bidrar till ökad respekt och förlorad kunskap kan leda till fysisk skada (Cossons 1989; McKercher & du Cros 2002). Kulturarvet måste också integreras i sitt historiska sammanhang

(Hodges & Watson 2001). Detta tycker jag sker på alla de undersökta platserna som har någon typ av förmedling. På Glastonbury Tor talas det inte om kung Arthur, men väl om att det är en speciell plats och det finns en stor mängd information om de geografiska egenskaperna och historiska fakta. Glastonbury Abbey väver samman Arthurlegenden med klostrets vetenskapligt bevisade historia. Man använder sig av förenklade budskap (McKercher & du Cros 2002) ute på klosterområdet, men utställningen kan dock inte anklagas för detta. Vid Slaughter Bridge integreras Arthurlegenden på ett mycket ambitiöst sätt i det historiska landskapet och besökaren får veta både vad som verkligen har hänt här och hur Arthur förknippas med platsen och varför. Cadbury Castle och Tintagel Island varvar också de verkliga historia med legenden. I guideboken som kan köpas vid Tintagel Island integreras legenden i lokalsamhället på ett konkret sätt då man fokuserar på lokala historier istället för berömda skådespelare när man berättar om en film med Arthurtema som spelats in där. Vid Dozmary Pool saknade jag information om hur platsen använts genom historien och hur länge sjön kan tänkas ha funnits där. De fakta som återges behöver inte vara historiskt korrekta för att besökarna skall uppleva platsen som autentisk (Hughes & Carlsen 2010) och ett exempel på detta är skyltarna som markerar gravplatserna vid Glastonbury Abbey.

Lyth (2006) menar att kulturarvsbesökare i de flesta fall inhämtar ny kunskap under sitt besök och detta stämmer i olika hög grad på de fall som jag har studerat. Glastonbury Abbey, Cadbury Castle, Glastonbury Tor, Tintagel Island och Slaughter Bridge tillhandahåller alla mycket information för besökarna. Av dessa fem platser ger alla utom Glastonbury Tor information om Arthurlegenden. Vid Dozmary Pool finns dock inte någon information överhuvudtaget utom en skylt som pekar ut platsen. McKercher och du Cros (2002) menar att det är vanligt att kulturarvsattraktioner bygger på myter som redan existerar och det gör även mina fall. Glastonbury Tor nämner kanske inte just Arthur, men dock att det har varit en vallfärdsplats sedan mycket långt tillbaka.

Det skiljer sig mycket från plats till plats hur mycket information som ges. The Arthurian Centre vid Slaughter Bridge satsar stort på information om såväl kung Arthur som om själva platsens historia och lokal arkeologi. Av alla besökta platser så är det den här som har mest konkret information, vilket innebär att man antingen inhämtar en stor mängd ny kunskap eller att man tröttnar för att det blir för mycket text. Det finns också en risk, enligt McKercher och du Cros (2002), att för mycket av besökarens fokus faller på informationstavlorna istället för på det faktiska kulturarvet. Bild 6 är ett exempel på en av flera liknande skyltar vid Slaughter Bridge. En jämförelse kan göras med den information som är finns utsatt på Tintagel Island, som syns på bild 5. Slaughter Bridge och Tintagel Island är varandras motsatser när det gäller detta. Det finns visserligen en guidebok att köpa vid entrén till Tintagel Island, men den kostar och inte alla köper den. Vid entrén till The Arthurian Centre får besökarna tillsammans med biljetten två välfyllda informationsblad där båda sidor är utnyttjade. I fallet med Tintagel Island kan det tvärtom finnas risk för att kunskap går förlorad på grund av undermålig förmedling (Millar 1989). I en undersökning som gjordes i Tintagel av Orange och Laviolette (2010) framgick det att flera besökare saknade information om det påtagliga kulturarvet och jag måste säga att jag själv upplevde samma sak. I introduktionsfilmen betonas det att man inte vet vad som är sant eller inte i legenden och detta är något som uppenbarligen har ändrats sedan Robb (1998) gjorde sin undersökning på 1990-talet. Då var man mycket tydlig med att det inte fanns någon sanning i Arthurkopplingarna. Besökarna tillåts nu istället använda sin egen fantasi mer.

Deltagande aktiviteter är en viktig faktor för att uppnå medvetna besökare enligt Moscardo (1996) och detta finns i Glastonbury Abbey och vid Slaughter Bridge. Man skulle även kunna säga att Tintagel Island har en till viss del deltagande aktivitet i och med att det är möjligt att köpa en guidebok och med hjälp av den följa de numrerade platserna som finns ute på ön. Besökaren måste alltså själv leta reda på de olika platserna och sedan ta reda på information om dem med hjälp av boken. Detta kan även medföra att de rör sig enligt ett visst mönster (efter hur platserna är numrerade) vilket kan vara uträknat för att få en jämnare spridning av besökarna (Millar 1989; Moscardo 1996).

Alla studerade platser, utom Dozmary Pool, använder sig av en blandning mellan påtagligt och icke-påtagligt arv i sin förmedling till turister. I Glastonbury Abbey är legenden endast en liten del av kulturarvet och inne på utställningen berättas historien om hur Arthurs och Guineveres grav skall ha hittats och vilka tveksamheter som finns kring detta. Samtidigt uttrycker man sig på skylten vid graven som om det är relativt säkert att de fanns. Timothy och Boyd (2006) talar om hur man bygger upp fiktiva världar kring ett kulturarv för att locka turister och det kan mest troligt sägas vara det som skett här. Dock satte processen igång mycket tidigt, långt före den nutida kulturarvsturismen hade sett dagens ljus. Det händer ibland att kulturarv blir kända för en specifik företeelse, men att det sedan dyker upp bevis för att dessa kopplingar var felaktiga, men turister fortsätter ändå att komma till platsen (Robinson 2002). Detta skulle kunna sägas vara fallet med Glastonbury Abbey. Det är högst troligt att fyndet av Arthurs grav endast var ett forntida PR-trick, men ändå fortsätter turisterna att komma då kopplingarna har blivit så pass starka.

Vid Slaughter Bridge läggs stort fokus på Arthurlegenden och det är uppenbart för besökaren att denna anses som viktig för platsen. Även vid Tintagel Island är legenden en viktig del av attraktionen. Rebecca S. David, Visitor Services Manager på byns besökscenter menar dock att det är viktigare att bevara det påtagliga arvet än det icke-påtagliga för utan det förstnämnda skulle det inte finnas något att koppla ihop legenden med (intervju, 2011-04-14). Detta går stick i stäv med vad Turnpenny (2004) anser. Han menar att utan de icke-påtagliga arven skulle kanske de påtagliga arv som kopplas ihop med dessa tappa sitt värde. Som exempel kan man fråga sig hur stor attraktion Tintagel Island hade varit om det inte varit för Arthurkopplingarna. Kanske är det så att de båda behöver varandra, såsom Deacon (2004) anser är fallet många gånger?

På Glastonbury Tor finns en skylt som rekommenderar ett annat Arthurrelaterat kulturarv. Både här och i Cornwall använder man sig av legenden för att koppla samman ett antal olika attraktioner och detta är ett relativt vanligt förfaringssätt enligt McKercher och du Cros (2002). I Tintagel finns på flera ställen kartor där de olika närliggande Arthurrelaterade platserna finns utsatta. I Glastonbury, bland annat i klostret, säljs en karta över Arthurrelaterade platser i hela Storbritannien.

5.5 Skyddsåtgärder

Ingen av de undersökta platserna har några särskilt omfattande skyddsåtgärder som är synliga för turisterna. Flest varningsskyltar/skyltar med riktlinjer står Glastonbury Tor och Tintagel Island för. Skylten på Tintagel Island som varnar för brandrisken ger även en bra förklaring till varför det vore så katastrofalt för det påtagliga kulturarvet med en brand. Detta är enligt McKercher och du Cros (2002) mycket viktigt. Besökarna måste förstå varför bevarandeåtgärder genomförs för att kunna visa respekt för dessa åtgärder. Kulturarven måste

också skyddas från oansvariga besökare (McKercher & du Cros 2002) och detta sker till väldigt liten del på de undersökta platserna. I bild 8 från Tintagel syns snarare frånvaron av skyddsåtgärder. Även om vissa åtgärder har vidtagits läggs mycket ansvar på och tillit till besökaren. Dock fungerar det svårtillgängliga läget som en skyddsåtgärd i sig självt, då det hindrar en stor mängd människor (exempelvis äldre och handikappade) att ta sig dit, vilket i sin tur minskar besöksstrycket något. Glastonbury Abbey och Slaughter Bridge har heller inte mycket skyddsåtgärder. Glastonbury Tor och Cadbury Castles relativt stora höjdskillnader har samma funktion som Tintagel Islands läge – det försvårar för vissa grupper av människor att ta sig dit. Inglasning och avspärning, som är en typ av skyddsåtgärd (Carter & Grimwade 1997), förekommer till viss del på de olika platserna. Vid Dozmary Pool finns inte några skyddsåtgärder, men med tanke på hur besöksstrycket såg ut under mitt besök verkar det heller inte behövas. Olika problem som kan förekomma vid kulturarv är trängsel och trafikstockningar (Nuryanti 1996). Detta upplevdes dock inte under mina besök, i de flesta fall mest troligt beroende på årstiden. Trängsel är dock troligtvis något som blir vanligt under sommarmånaderna vid främst Tintagel Island och Glastonbury Abbey.

6. SAMMANFATTNING, SLUTSATSER OCH DISKUSSION

6.1 Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka hur kulturarvsdestinationer tillgängliggörs för turister och frågeställningarna rörde hur förmedling, faciliteter, framkomlighet och skyddsåtgärder såg ut på ett antal platser associerade med kung Arthurlegenden. För att kunna genomföra detta gjordes en studieresa till de aktuella platserna under vilken observationsmetoden användes för att beskriva fynden. Ett antal analytiska utarbetades med hjälp av det teoretiska ramverket och med hjälp av denna kunde en redovisning av resultatet göras. Skillnaderna mellan de olika platserna var mycket tydliga och olika mönster kunde urskiljas. Förmedling finns inte på alla platser, framkomligheten är mycket olika beroende på plats och skyddsåtgärder förekommer i viss, begränsad grad och fungerar mestadels som hjälpmedel för att skydda besökarna själva. Faciliteter finns i olika hög grad: från inte några alls till butiker, parkeringar och caféer. Alla platserna refererar inte till Arthurlegenden, men majoriteten gör det, direkt eller indirekt. Det finns alltså såväl skillnader som likheter.

6.2 Slutsatser

Här presenteras svaren på frågeställningarna i tur och ordning och de slutsatser som har kunnat dras utifrån dessa.

6.2.1 Hur förmedlas platserna till turister?

Slaughter Bridge och Tintagel Island satsar stort på förmedling av kung Arthurlegenden. Här ligger alltså fokus snarare på det icke-påtagliga arvet än på det påtagliga. Information tillhandahålls för turisten att själv fördjupa sig i under rundturen. Introduktionsfilm finns på Tintagel Island medan Slaughter Bridge istället har lagt resurserna på utställning och deltagande aktiviteter. Detta finns även vid Glastonbury Abbey, men här är Arthurlegenden endast en liten, om än betydelsefull, del av förmedlingen. Mycket information rör klostrets historia och alla de kristna kopplingar som finns. Det finns alltså två icke-påtagliga arv som samsas om utrymmet. Här finns en omfattande utställning och även en guide på plats. Glastonbury Tor och Dozmary Pool har inte någon förmedling kopplat till Arthurlegenden. Dozmary Pool har förvisso en skylt som visar vägen till sjön, vilket framstår som totalt irrelevant om det inte vore för att den kopplas samman med legenden. Den större sjön som ligger alldeles intill märks inte ut med namn. Glastonbury Tor har informationsskyltar, men dessa refererar inte specifikt till Arthur. En av skyltarna rekommenderar ett besök i Glastonbury Abbey. Cadbury Castle har mycket bristande förmedling. Det enda som finns är en informationsskylt som är uppsatt på två ställen. Denna berättar dock mycket om Arthur och hur han kopplas till platsen. De av platserna som refererar till Arthurlegenden tar en relativt neutral ställning till om han existerade eller inte. Populärkulturella influenser finns vid Glastonbury Abbey (skönlitterära böcker och filmer), Tintagel Island (skönlitterära böcker och tv-serie, referens till filminspelning i guidebok) och Slaughter Bridge (bildutställning om känd film). Alla besökta platser utom Dozmary Pool har gångvägar/stigar för besökarna.

6.2.2 Slutsats

Medvetna besökare uppnås enligt Moscardo (1996) genom interaktiva upplevelser, deltagande aktiviteter, kognitivt designade sätt att orientera sig på, guider och omväxlande, nyskapande utställningar. Allt detta förekommer till olika stor del på de undersökta platserna, men inte allting på varje enskild plats. Närmast kommer Tintagel Island, Glastonbury Abbey och Slaughter Bridge. Sammanlagt finns här deltagande aktiviteter, introduktionsfilm, specifikt

utmärkta gångvägar/stigar och utställningar. Minst kriterier uppfyller Glastonbury Tor, Cadbury Castle och Dozmary Pool. Alla platserna utom Dozmary Pool bidrar till ökad kunskap i mer eller mindre grad. Det verkar som att besöksantalet speglar satsningarna på kreativ förmedling. Det verkar också som om de kulturarv som använder Arthur i sin förmedling aktivt väljer att inte skylta alltför öppet med sin tveksamhet till legendens sanningshalt. Istället väljer man att inte ta ställning utan låta det vara upp till besökaren själv att bedöma. Antagligen för att turisternas intresse skall hållas uppe så att kulturarven kan fortsätta använda sig av legenden. Man bygger alltså på den myt som redan finns (McKercher & du Cros 2002). Grimwade och Carter (2000) anser att det ofta läggs alltför stort fokus på den fysiska platsen och att det icke-påtagliga kulturarvet hamnar i skymundan. Detta kan dock inte sägas om de platser som har undersökts för den här studien. Legenderna har getts mycket stort utrymme. En intervjuad person på Tintagel Visitor Centre anser dock att det fysiska kulturarvet är mer viktigt att bevara och att Tintagel är så mycket mer än bara Arthurlegenden.

6.2.3 Vilka faciliteter finns på platserna?

De två största attraktionerna, Glastonbury Abbey och Tintagel Island, är kommersialiserade i högre grad än de andra undersökta platserna. Här finns mer faciliteter och mer service. Faciliteterna är i formen av souvenirbutiker och toaletter på bägge platserna. Café finns vid Tintagel Island och vissa delar av året även vid Glastonbury Abbey. Dyliga faciliteter, utöver bänkar, saknas på Glastonbury Tor. Parkering finns i anslutning till Cadbury Castle. Faciliteter vid Slaughter Bridge är The Arthurian Centre som tillhandahåller parkering, souvenirer, viss förtäring och sittplatser. Parkering saknas vid Dozmary Pool och likaså övriga faciliteter.

6.2.4 Slutsats

Hughes och Carlsen (2010), Millar (1989) och Moscardo (1996) betonar vikten av unika, nyskapande produkter och även om jag inte kan jämföra mina undersökta platser med alla andra Arthurrelaterade platser i Storbritannien så kan jag ändå konstatera att ingen av dem var den andra lik. Alla hade sin egna, speciella utformning, men det fanns förstås också drag av viss uniformitet, som ju är nödvändigt för att hysa turister (McKercher & du Cros 2002).

6.2.5 Vilka synliga åtgärder har vidtagits för att skydda kulturarven?

Ingen av de undersökta platserna har några omfattande skyddsåtgärder. Det handlar mestadels om skyltar med diverse uppmaningar till besökare och viss distansering av mindre delar av kulturarven. Det skall noteras att de platser där viss avspärning förekom också var de som var mest kommersialiserade. Dock fungerar vissa platsers svårtillgängliga läge som en skyddsåtgärd i sig.

6.2.6 Slutsats

Antalet skyddsåtgärder tycktes öka i takt med ökad kommersialisering. Även om det inte tycktes ha vidtagits allt för stora skyddsåtgärder så upplevdes alla platserna som mycket välbevarade. Stor tillit sätts till besökarnas vilja att följa de uppmaningar som finns på diverse skyltar. På ett sätt verkar det som att besökarna har fått gå före bevarandet av platserna då det är möjligt att röra vid det mesta och gå överallt. Samtidigt tycks bevarandet ha fått gå före vid exempelvis Tintagel Island, Cadbury Castle och Glastonbury Tor då dessa inte har tillgängliggjorts för alla typer av människor, utan endast de som klarar av att gå uppför branta trappor och långa backar. Det hade inte varit omöjligt att tillgängliggöra dessa platser för alla,

men detta hade då skett på kulturarvens bekostnad. Det verkar alltså som att en bra balans har uppnåtts när det gäller bevarande och kommersialisering.

6.2.7 Vilken framkomlighet finns vid platserna?

Både Tintagel Island och Glastonbury Abbey är relativt lättillgängliga utifrån, men det skiljer sig dock i hur det ser ut på plats. Glastonbury Abbey är mycket lättframkomlig; området saknar höjdskillnader och fina promenadvägar har konstruerats. Tintagel Island är långt mer svåråtkomlig och saknar handikappanpassning. Höjdskillnaderna är mycket stora och de många trapporna är smala och väldigt branta. Glastonbury Tor är, precis som Tintagel Island, en plats som kräver god kondition för att nå, på grund av de branta sluttningarna. Det finns dock busservice halva vägen. Cadbury Castle kan vara lite svårt att hitta fram till och det är även här markanta höjdskillnader. Slaughter Bridge är lätt att hitta till och ligger i nära anslutning till Tintagel. Till sist har vi Dozmary Pool som är relativt lättillgänglig då den är belägen cirka fem minuter från en motorväg och det populära turisttillhålet Jamaica Inn.

6.2.8 Slutsats

Framkomligheten utifrån på de undersökta platserna ökar med närhet till populära turistområden eller andra attraktioner. Ett intressant faktum var att den minst kommersialiserade platsen var den enda som låg i närheten av en stor motorväg. Alla de andra krävde att man kör på små slingriga vägar för att ta sig dit. Detta visar att närhet till stora vägar/välutvecklad infrastruktur inte är nödvändigt för att utveckla en kulturarvsattraktion om andra komponenter för lyckad utveckling är närvarande. Sådana är exempelvis natursköna områden, närhet till tätbefolkade områden, närvaro av myter och legender. Framkomligheten på plats skiljde sig mycket och detta var inte beroende på grad av kommersialisering.

6.3 Diskussion

Det finns enligt McKercher och du Cros (2002) ofta starka platskopplingar till icke-påtagliga kulturarv och detta stämmer verkligen när det gäller fallet kung Arthur. Det finns ett otroligt stort antal platser kopplade till denna legend över hela Storbritannien och jag har studerat några av dem. De som förvaltar dessa platser verkar ta för givet att besökarna redan vet en hel del om Arthurlegenden, vilka platser som är associerade med den och på vilket sätt och bara kommer för att se i verkligheten det de läst om. Detta gäller speciellt Dozmary Pool, Cadbury Castle och Glastonbury Tor. Påtagliga kulturarv är sårbara (McKercher & du Cros 2002), men ändå är det så pass få skyddsåtgärder på de platser jag undersökt. Detta är förvånande, då många av dessa områden packas fulla med turister under högsäsong. Hur kan man till exempel vara säker på att besökarna följer uppsatta regler? Samtidigt är det förstås viktigt att tillgängliggöra kulturarven för besökarna för hur skall de annars kunna bevaras för framtiden om ingen vet någonting om dem eller har en relation till dem? Detta är speciellt viktigt när det gäller det icke-påtagliga kulturarvet, det vill säga kung Arthurlegenden. Detta är något abstrakt och kopplingarna med de fysiska platserna är inte alltid skrivna i sten utan baserar sig ofta på exempelvis folktro och populärkultur. Kulturarv handlar om dåtid, nutid och framtid (Millar 1989) och detta är viktigt att komma ihåg när dessa kommersialiseras. Det är historia som skall visas upp för dagens människor, men samtidigt skall den bevaras för framtiden. Min studie visar på hur detta genomförs på ett antal olika platser med Arthurlegenden som gemensam nämnare.

6.3.1 Framtida undersökningsfrågor

Denna studie är tänkt som grund för ytterligare forskning. Nästa steg skulle kunna vara att genomföra en större undersökning på plats som inkluderar omfattande intervjuer med ansvariga personer från producentsidan, men även konsumentundersökningar. Vad har störst betydelse för turisten när denne väljer Arthurrelaterade platser att resa till? Väger exempelvis grad av turistisk utveckling tyngre än vetenskaplig relevans? Denna frågeställning kan förstås tillämpas på en mängd olika icke-påtagliga kulturarv. Ytterligare en intressant studie skulle kunna vara att intervjua lokalbefolkningen och undersöka deras inställning till kulturarven, legenden och turismen.

REFERENSER

Skriftliga källor

- Aas, C., Ladkin, A. & Fletcher, J. (2005): Stakeholder collaboration and heritage management. *Annals of Tourism Research*, Vol. 32(1) s. 28-48
- Ahmad, Y. (2006): The scope and definitions of heritage: From tangible to intangible. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 12(3) s. 292-300
- Andrew, B. P. (1997): Tourism and the economic development of Cornwall. *Annals of Tourism Research*, Vol. 24(3) s. 721-735
- Ashe, G. (2003): *The discovery of King Arthur*. Phoenix Mill: Sutton Publishing Ltd.
- (1995): The origins of the Arthurian legend. *Arthuriana* 5(3) s. 1-24
- Busby, G. & Klug, J. (2001): Movie-induced tourism: The challenge of measurement and other issues. *Journal of Vacation Marketing*, Vol. 7(4) s. 316-332
- Carter, B. & Grimwade, G. (1997): Balancing use and preservation in cultural heritage management. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 3(1) s. 45-53
- Cossons, N. (1989): Heritage tourism: Trends and tribulations. *Tourism Management*, Vol. 10(3) s. 192-194
- du Cros, H. (2007): Too much of a good thing? Visitor congestion management issues for popular world heritage tourist attractions. *Journal of Heritage Tourism*, Vol. 2(3) s. 225-238
- Deacon, H. (2004): Intangible heritage in conservation management planning: The case of Robben Island. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 10(3) s. 309-319
- Denscombe, M. (2009): *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB
- Digance, J. & Cusack, C. (2002): Glastonbury: A tourist town for all seasons. I Dann, G. M. S. (red.) *The tourist as a metaphor of the social world*. Wallingford: CAB International
- Earl, B. (2008): Literary tourism: Constructions of value, celebrity and distinction. *International Journal of Cultural Studies*, Vol. 11(4) s. 401-417
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2010): *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts Juridik AB
- Garrod, B. & Fyall, A. (2001): Heritage tourism: A question of definition. *Annals of Tourism Research*, Vol. 28(4) s. 1049-1052
- Goodey, B. (1998): New Britain, new heritage: The consumption of a heritage culture. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 4(3) s. 197-205
- Grimwade, G. & Carter, B. (2000): Managing small heritage sites with interpretation and community involvement. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 6(1) s. 33-48
- Hale, A. (2001): Representing the Cornish: Contesting heritage interpretation in Cornwall. *Tourist Studies*, Vol. 1(2) s. 185-196
- Harvey, D. C. (2001): Heritage pasts and heritage presents: Temporality, meaning and the scope of heritage studies. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 7(4) s. 319-338
- Herbert, D. (2001): Literary places, tourism and the heritage experience. *Annals of Tourism Research*, Vol. 28(2) s. 312-333

- Hodges, A. & Watson, S. (2001): Community-based heritage management: A case study and agenda for research. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 6(3) s. 231-243
- Hughes, M. & Carlsen, J. (2010): The business of cultural heritage tourism: Critical success factors. *Journal of Heritage Tourism*, Vol. 5(1) s. 17-32
- Iwashita, C. (2006): Media representation of the UK as a destination for Japanese tourists. *Tourist Studies*, Vol. 6(1) s. 59-77
- Kennedy, N. & Kingcome, N. (1998): Disneyfication of Cornwall – Developing a Poldark heritage complex. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 4(1) s. 45-59
- Lupack, A. (2005): *The Oxford guide to Arthurian literature and legend*. Oxford: Oxford University Press
- Malpas, J. (2008): New media, cultural heritage and the sense of place: Mapping the conceptual ground. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 14(3) s. 197-209
- McKercher, B & du Cros, H. (2002): *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. Binghamton: The Haworth Press, Inc.
- Millar, S. (1989): Heritage management for heritage tourism. *Tourism Management*, Vol. 10(1) s. 9-14
- Moscardo, G. (1996): Mindful visitors: Heritage and tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 23(2)
- Müller, D. K. (2006): Unplanned development of literary tourism in two municipalities in rural Sweden. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, Vol. 6(3) s. 214-228
- Månsson, M. (2010): Negotiating authenticity at Rosslyn Chapel. I Knudsen, B. T. & Waade, A. M. (red.) *Re-investing authenticity: Tourism, place and emotions*. Bristol: Channel View Publications
- Nuryanti, W. (1996): Heritage and postmodern tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 23(2) s. 249-260
- Nyaupane, G. P. (2009): Heritage complexity and tourism: The case of Lumbini, Nepal. *Journal of Heritage Tourism*, Vol. 4(2) s. 157-172
- Orange, H. & Laviolette, P. (2010): A disgruntled tourist in King Arthur's court: Archaeology and identity at Tintagel, Cornwall. *Public Archaeology*, Vol. 9(2) s. 85-107
- Petford, J. (1994): Seeing is believing: The role of living history in marketing local heritage. I Brewer, T. (red.) *The marketing of tradition: Perspectives on folklore, tourism and the heritage industry*. Middlesex: Hisarlik Press
- Poria, Y. & Ashworth, G. (2009): Heritage tourism: Current resource for conflict. *Annals of Tourism Research*, Vol. 36(3) s. 522-525
- Poria, Y., Butler, R. & Airey, D. (2003): The core of heritage tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 30(1) s. 238-254
- (2001): Clarifying heritage tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 28(4) s. 1047-1049
- Porter, B. W. & Salazar, N. B. (2005): Heritage tourism, conflict, and the public interest: An introduction. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 11(5) s. 361-370
- Richards, G. (1996): Production and consumption of European cultural tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 23(2) s. 261-283
- Riley, M. & Harvey, D. (2005): Landscape archaeology, heritage and the community in Devon: An oral history approach. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 11(4) s. 269-288

- Robb, J. G. (1998): Tourism and legends: Archaeology of heritage. *Annals of Tourism Research*, Vol. 25(3) s. 579-596
- Robinson, M. & Andersen, H. C. (2002): Reading between the lines: Literature and the creation of touristic spaces. I Robinson, M. & Andersen, H. C. (red.): *Literature and tourism: Essays in the reading and writing of tourism*. Padstow: Thomson
- Robinson, M. (2002): Between and beyond the pages: Literature-tourism relationships. I Robinson, M. & Andersen, H. C. (red.): *Literature and tourism: Essays in the reading and writing of tourism*. Padstow: Thomson
- Seale, R. G. (1996): A perspective from Canada on heritage and tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 23(2) s. 484-488
- Shackley, M. (2001): The legend of Robin Hood: Myth, inauthenticity, and tourism development in Nottingham, England. I Smith, V. L. & Brent, M. (red.) *Hosts and guests revisited: Tourism issues of the 21st century*. New York: Cognizant Communication Corporation
- Silberberg, T. (1995): Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. *Tourism Management*, Vol. 16(5) s. 361-365
- Smith, K. A. (2003): Literary enthusiasts as visitors and volunteers. *International Journal of Tourism Research*, Vol. 5(2) s. 83-95
- Smith, V. L. (2001): Sustainability. I Smith, V. L. & Brent, M. (red.) *Hosts and guests revisited: Tourism issues of the 21st century*. New York: Cognizant Communication Corporation
- Strauss, C. H. & Lord, B. E. (2001): Economic impacts of a heritage tourism system. *Journal of Retailing and Consumer Services*, Vol. 8(4) s. 199-204
- Timothy, D. J. & Boyd, S. W. (2006): Heritage tourism in the 21st century: Valued traditions and new perspectives. *Journal of Heritage Tourism*, Vol. 1(1) s. 1-16
- Turnpenny, M. (2004): Cultural heritage, an ill-defined concept? A call for joined-up policy. *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 10(3) s. 295-307

Elektroniska källor

- AA Route Planner(a): *London-Glastonbury*. Hämtat 2011-04-28
<http://www.theaa.com/route-planner/index.jsp#fromNode=308260060632301|London,%20London|STREET|530129|179589|toNode=298260060216539|Glastonbury,%20Somerset|STREET|349885|138923>
- AA Route Planner(b): *London-Tintagel*. Hämtat 2011-04-28
<http://www.theaa.com/route-planner/index.jsp#fromNode=308260060632301|London,%20London|STREET|530129|179589|toNode=298260060046817|Tintagel,%20Cornwall|STREET|206170|88418>
- AA Route Planner(c): *Tintagel-Bolventor*. Hämtat 2011-05-07
<http://www.theaa.com/route-planner/index.jsp#fromNode=298260060046817|Tintagel,%20Cornwall|STREET|206170|88418|toNode=298260060008143|Bolventor,%20Launceston|STREET|219005|75799>

- Census 2001: *Tintagel: Usual resident population*. Hämtat 2011-05-07
<http://neighbourhood.statistics.gov.uk/dissemination/LeadTableView.do?a=7&b=547906&c=tintagel&d=14&e=15&g=430674&i=1001x1003x1004&m=0&r=1&s=1304757043898&enc=1&dsFamilyId=67>
- Encyclopædia Britannica: *Glastonbury*. Hämtat 2011-04-28
<http://www.britannica.com.ezproxy.ub.gu.se/EBchecked/topic/235083/Glastonbury>
- Frost, W. (2004): *Reshaping the destination to fit the film image: Western films and tourism at Lone Pine, California*. Presenterat vid The International Tourism and Media Conference 2004. Hämtat 2011-05-17
<http://www.buseco.monash.edu.au/mgt/research/working-papers/2004/wp61-04.pdf>
- Glastonbury Abbey, hemsida: *History and Archaeology* och *King Arthur and Avalon*. Hämtat 2011-04-27
<http://www.glastonburyabbey.com/history.php?&dx=1&ob=3&rpn=arthur&sid=9c52a78da06ddf409c889bedda70991c>
<http://www.glastonburyabbey.com/arthur.php?&dx=1&ob=3&rpn=history&sid=9c52a78da06ddf409c889bedda70991c>
- Lyth, P. (2006): *Selling history in an age of industrial decline: Heritage tourism in Robin Hood county*. Presenterat vid The XIV International Economic History Congress, Helsingfors 21-25 augusti. Hämtat 2011-05-17
<http://origin.wcsu.csu.edu/cerc/researchreports/documents/SellingHistoryInAnAgeOfIndustrialDecline2006.pdf>
- Månsson, M. (2008): *The convergence of The Da Vinci Code in tourism*. Presenterat vid The International Tourism and Media Conference 2008, s. 37-39. Hämtat 2011-05-17
<http://www.buseco.monash.edu.au/units/tru/documents/itam-2008-proceedings.pdf>

Intervju

David, Rebecca S. Visitor Services Manager, Boscastle and Tintagel Visitor Centre, mailintervju 2011-04-14

Fotografier

Alla fotografier i denna uppsats är tagna av författaren.

BILAGOR

Bilaga 1. Karta över besökta kulturarv

